

ŠAMANISMUS

Kateřina Hvolková, III. ročník
Vedoucí práce: Pavel Kraemer
Waldorfské lyceum Praha

Chtěla bych tímto poděkovat Pavlovi Kraemrovi, že mi byl trpělivým a shovívavým vedoucím práce. Mé velké díky dále patří příteli Jonášovi Veselkovi za ohromnou pomoc s grafickým zpracováním práce a opravou chyb. Za opravu chyb také děkuji babičce Jarce Vejražkové. Za financování mé práce a psychickou podporu při jejím tvoření děkuji především mému milému otčímovi Pavlovi Čížkovi a drahé mamince Dagmarě Čížkové. Za pomoc při stavbě sauny děkuji bráškově Kryštofovi Hvolkovi a opět Jonášovi Veselkovi. Za poskytnutí rozhovorů děkuji Ivaně Bečvářové a Pjér La Šéz. Děkuji také Zdeňkovi N. Bričkovskému, že si udělal čas mou práci posoudit.

Slavnostně přísahám, že jsem tuto práci vypracovala sama a jen za pomoci zde uvedených zdrojů.

Obsah

Část teoretická	5
1 Úvod	5
2 Proč jsem si zvolila toto téma?	6
3 Zrození šamanismu a jeho vývoj v nejstarších dobách	6
4 Co je to vlastně šamanismus?	7
5 Nabytí šamanských schopností	8
6 Podrobnosti k získání šamanských schopností a duchům – vnitřní pohled	10
6.1 Vidění duchů	10
6.2 Pomocní duchové	10
6.3 Tajný jazyk – jazyk zvířat	11
7 Iniciační obřad Evenků a Mandžů	12
8 Iniciační „výstup na stromy“	12
9 Burjatská legenda o prvním šamanovi	13
10 Symbolika šamanova oděvu	14
10.1 Sibiřský oděv	14
10.2 Altajský oděv	14
10.3 Šamanský čepec	14
10.4 Šamanský oděv ve světě	15
11 Šamanský buben	15
11.1 Oživování bubnu: Altajský obřad	15
12 Šamanova úloha	15
13 Bílí a černí šamani	16
14 Výstup na nebesa a obětování koně	16
15 Sestup do podsvětí	18
16 Onen svět a mrtví	20
16.1 Popis evenckého obřadu uspořádaného kvůli duši ženy, která nechtěla odejít	21
17 Kouzelné léčení	21
18 Šamanská kosmologie	22
Rozhovory	23
19 Rozhovor s psychoterapeutem Pjér La Šéz	23
20 Rozhovor s Ivanou Bečvářovou	29
21 Setkání se Zdeňkem Bričkovským	31

Část praktická	32
22 Initiipi	32
22.1 Stavba	32
22.2 Obřad	35
23 Buben	38
Závěr	41
Zdroje	42
24 Použitá literatura	42
25 Původ obrázků	42

Část teoretická

1 Úvod

Na samém počátku lidského bytí měl člověk zvláštní schopnosti. Dokázal číst ve větru a kamenech budoucnost, z letu ptáků poznal přicházející bouři, byl ve spojení s elementárními bytostmi, které dokázal požádat o pomoc, ale také jim svou pomoc přinášel. V jeho životě mu radili zesnulí předkové a pomáhali duchové přírody a ostatní nezměrné síly. Když lovil, obdělával zemi, děkoval těmto silám za hojnost zvěře a za dobrou úrodu. Slunce vnímal jako svého otce a zemi jako svou matku. Země a slunce byli nositeli životodárných sil, byli bytostní a živí. Postupně se naučil, jak může síly vyzvat a poprosit v době nedostatku a strádání a viděl, že mu opravdu je pomůženo.

To se dělo po celém světě a postupně tak vznikaly všude jiné, ale přece na ze stejného základu vycházející víry v boha, velkého ducha – wakantanku, v matku světla a mnoho dalších. Každý národ si vytvořil speciální obřady a praktiky, kterými se Silou komunikoval, vzýval jí a hospodařil s tím co mu poskytovala. Pro lidi byla posvátnost přírody samozřejmostí

Obr. 1. Ekvádorský šaman

stejně, jako byla samozřejmostí její pomoc, léčivé schopnosti a obživa lidí. Mezi oběma stranami panovala vyvážená harmonie a spoluúčast na životě. Lidé si vytvořili systémy obřadů, rituálů, modliteb, zpívali posvátné písně, uctívali slunce, předkládali zemi a jejím duchům obětiny.

Jak běžel čas, postupně přicházely nové a nové generace a s nimi nové impulsy, vyvíjelo a proměňovalo se také lidské vědomí a spolu s ním se měnil také vztah k prapůvodním přírodním silám. Vždy se objevilo něco nového, co přispělo ke změně. S postupem doby některé věci nahradily jiné a tak se vše vyvíjelo v každém koutku naší planety jiným směrem. V některých kulturách můžeme i dnes nahlédnout do živé šamanské tradice, můžeme vidět zázračné rituály uzdravení i posvátné tance. U jiných se můžeme jen dohadovat, k čemu sloužily prapodivné kameny v řadách a jaké obřady se odehrávaly v posvátných hájích.

Ale tajemství halí nejen kultury ztracené a zapomenuté, ale také ty které jsou dnes živé. Běžný moderní člověk dnes hledá odpovědi na otázky především prostřednictvím materiální vědy. Věci nejprve podrobí detailnímu měření, poté je rozloží, prohlédne a zase složí. Když je procedura poznání hotová, pak je vše řádně označeno a zařazeno na příslušné místo. Co si pak ale může takový člověk myslet o věci, která nejen že nejde rozložit, prozkoumat a složit, ale nejde skoro ani změřit? Co si může člověk myslet o věci, která nejde nikam zařadit? Monoteistická náboženství a různé životní filozofie, s tím už se věda poprala a své místo jim přidělila: je to jakási lidská víra. Ale co se skutečností, která podle všeho není vírou, ale praxí?

2 Proč jsem si zvolila toto téma?

Téma šamanismus jsem si vybrala proto, že si myslím, že skrze původní náboženství lidí můžeme nahlédnout až k nejstaršímu způsobu myšlení a k prvním pramenům lidské moudrosti. Jsem přesvědčená, že dnešní člověk ztratil kontakt s duchovním světem nebo přinejmenším sám se sebou. Přes světová náboženství, skrze různé duchovní směry a proudy se sám k sobě může navrátit a také nahlédnout do končin, které mu otevřou onu ztracenou dimenzi lidského bytí. V dnešní době lidé postupně přicházejí na to, že nitka mezi nimi a něčím mimo ně byla přetržena a hledají různé cesty, někdy obzvlášť prapodivné, jak spojení znovu navázat. Šamanismus se pozornosti probouzejících se lidí také nevyhnul a tak zde máme právě teď jakýsi „new age medicinman boom“ různých znovuobjevených pochybných kmenů s šamany ne nepodobnými duhové přehlídce hábitů efektů a halucinací. Chtěla jsem se v tomto „mumraji“ porozhlédnout a utvořit si alespoň malý přehled o tématu, abych se byla schopna v něm orientovat.

3 Zrození šamanismu a jeho vývoj v nejstarších dobách

Šamanismus můžeme najít po celém světě. Ve svém základu je všude jasně podobný. Jeho společným znakem jen centrální postava šaman, který všude plní stejný úkol. Také základní mýtus o vzniku světa a to i přes to, že se zde rozlišují jeho různé druhy. Duchové, předkové a lesní bytosti jsou samozřejmě lokální, ale vyskytují se také všude. Je ovšem samozřejmé že jeho jednotlivé varianty se velmi liší, podle prostředí, ve kterém kultura žije. Je jasné, že pralesní nárudek nebude uctívat ducha tundry, nebo že v Grónsku žijící kultura se nebude vztahovat k duchu lva. Zajímavé je, že myšlenka šamanismu se zrodila na různých místech zeměkoule nezávisle na sobě a přece stejná. Dalo by se to přirovnat k tomu, jako by třicet lidí na celé naší planetě v jeden stejný den bez jakékoli „moderní informovanosti“ vynalezlo knihtisk. Podle dnešní vědy, našich poznatků z archeologie ale i z historického hlediska je skoro nemožné, aby se šamanismus šířil podobně, jako dnešní monoteistická náboženství. Když se podíváme na naprostou izolovanost polynéských ostrůvků, rozlehlost Grónska anebo bojovnost Keltů, už o tom nemusíme ani přemýšlet. Dnes už je jasné, že šamanismus s příchodem člověka na zemi vyrostl takřikajíc jako houby po dešti. Ovšem

Obr. 2. Šaman z Tanzánie

vědci se shodují, že přece jen je na zemi místo, kde se šamanismus objevil dříve než všude jinde. Tím místem je Sibiř. Především zauralská oblast a Tuva. Otázkou však zůstává, co bylo impulsem k jeho zrodu a proč lidé rovnou nezačali věřit například v Ufo. I na to si už dnes dokážeme najít jasnou odpověď. Šamanismus vyplynul z lidské přirozenosti, byl nám jaksi „dán do vínku“. Lidé ve starších dobách měli úctu k přírodě. Zuřivé blesky a hromy, blahodárný déšť, zářící slunce, vonící květiny, to vše pro ně bylo projevem božské podstaty věcí, kterou dokázali vnímat a cítit. Naplňovala je posvátnou bází, úctou a radostí. A tyto zážitky se neobejdou bez hlubokého náboženského prožitku. Země je matkou a nebe otcem. Naše matka je principem plodnosti, dává potravu, zvěř, lidé z ní mohou žít. Je všeochraňující náručí a tak zastupuje princip žensví. Nebesům pro svoji astronomickou organizaci, jakousi moudrost a schopnost vést člověka, ať už po hmotné či nehmotné cestě byl přidělen princip mužství. Myslím, že je to velmi výstižné. Za malou chvíli se k matce a otci přidal velký panteon zlých a dobrých duchů, bůžků zvířat a polobohů, prapředků a jiných duchovních postav. Ze společného základu se začal každý národ ubírat svým směrem. Každá další generace šamanů střežila staré ovšem přidala nové. Každý šaman inovoval rituály podle svých vlastních vizí, někteří bohové zanikli, noví se zrodili. A děje se tak dodnes. Pěkným příkladem je severoamerický Tanec Slunce, který vznikl okolo roku 1900 jako kulturní sebeobrana, kdy byli Indiáni zahrnuti do rezervací.

4 Co je to vlastně šamanismus?

V dnešní době si etnologové zvykli skoro jako synonymum používat slova šaman, medicinman, čaroděj a kouzelník k označení jedince, který se těší magicko-náboženské prestiži v „primitivní“ kultuře. V širším slova smyslu bylo použito totéž názvosloví i při zkoumání „vyspělých“ kultur, mluvílo se o šamanismu indickém, íránském, germánském a dokonce i babylonském a to když badatelé popisovali „primitivní“ prvky v tom kterém náboženství. Tyto nejasnosti velmi znesnadňují pochopení fenoménu, jakým je šamanismus. Pokud slovem šaman označujeme každého kouzelníka, čaroděje nebo extatika s nimiž jsme se v dějinách náboženství a etnologie setkali a slovem šamanismus jakoukoli magii nebo primitivní mystiku, stanou se tyto výrazy tak složitými a nepřesnými, že považují za dobré jejich význam pro tuto práci omezit a upřesnit.

Podle knihy šamanismus a nejstarší techniky extáze: Šamanismus v pravém slova smyslu je náboženský jev typický sibiřský a středoasijský. Samo toto slovo má původ v evenckém výrazu šaman, jenž se k nám dostal prostřednictvím ruštiny. V ostatních jazycích střední a severní Asie mu odpovídá jakutský výraz jun, mongolský bŭgä bŭgä a udaganturkické kam, altajské gam, mongolské kami. Vyskytly se snahy vysvětlit evencký výraz na základě párijského samana. V celé této nesmírně rozlehlé oblasti, zahrnující střed a sever Asie, je ústřední postavou magicko-náboženského života šaman. To ovšem neznamená, že šaman je jedinou osobou, která dokáže zacházet s posvátnem, ani to, že má monopol na veškerou činnost náboženské povahy. U mnoha kmenů existuje vedle šamana také kněz obětník, nemluvě o tom, že každá hlava rodiny je rovněž hlavou domácího kultu. Šaman však zůstává hlavní osobou, protože v celé této oblasti, kde je extatická zkušenost považována za zkušenost náboženskou v pravém slova smyslu je šaman – a pouze on – velkým mistrem ex-

Obr. 3. Inuitský šaman

táze. První a možná nepřesnější definice tohoto složitého jevu bude tedy znít takto: šamanismus je technika extáze.¹

Šaman je pochopitelně také kouzelníkem a medicinmanem, protože jako všichni léčitelé uzdravuje a jako všichni kouzelníci koná fakírské zázraky. Navíc je také psychopompem a knězem, mystikem a básníkem. Můžeme tedy říct, že šaman má všechny schopnosti, kterými byli někteří obdařeni jen jednotlivě. S magií a kouzelníky se setkáváme téměř všude na světě, zatímco šamanismus vyžaduje zvláštní magickou specializaci, kterou musím náležitě zdůraznit a tou je ovládnutí ohně a kouzelný let. Proto, i když je šaman mimo jiné kouzelník, ne každý kouzelník může být označen za šamana. Každý medicinman je léčitелеm, šaman však používá metodu, která je vlastní pouze jemu. Šamanovy techniky extáze nevyčerpávají všechnu rozmanitost extatické zkušenosti, ale ne každého extatika můžeme považovat za šamana. Šaman je totiž odborníkem na trans, během kterého jeho duše člověka opouští tělo a podniká výstupy na nebesa, či sestupy do podsvětí.

Stejné rozlišování je nutné i k vyjádření šamanova vztahu k „duchům“. Ve všech primitivních i moderních kulturách najdeme jedince, kteří tvrdí, že udržují styky s duchy, že jsou jimi posedlí, nebo že je ovládají. Takový duch může být duší zemřelého, stejně jako duchem přírody nebo bájným zvířetem. Pro nás stačí vyjasnit, jaký vztah má šaman k těmto silám. On své duchy ovládá. Dokáže se spojit s mrtvými, s démony a s duchy přírody, aniž by se stal jejich nástrojem.

5 Nabytí šamanských schopností

Na to, jak se člověk stane šamanem existují různé názory: „Šamanem se nelze stát, šamanem musíte být. Vyžaduje to talent, mimořádné dispozice, šestý smysl. Je to dar od přírody, skrytá schopnost, vzácný drahokam. A tragický omyl evropské kultury spočívá v tom, že každého člověka, který takovou schopnost projeví, automaticky označí za duševně chorého, pomateného, šíleného, méněcenného a nestydatého. Lidé se mu vysmívají a berou mu odvahu. Nakonec před nimi musí utéct. Bud si vezme život, nebo zmizí v ústavu pro choromyslné a tam zakončí svou pozemskou pouť. V naší kultuře si lidé takových jedinců naopak váží, neboť vědí, že jsou obdařeni ušlechtilými schopnostmi. Proto jim vycházejí vstříc, nosí je na rukou a všemi způsoby je podporují, aby svůj nevšední potenciál mohli rozvíjet. Zkuste komukoli položit otázku: „Jste šaman?“ Odpoví-li ano pak to žádný šaman není. Odpoví-li ne, je docela možné, že máte tu čest se skutečným šamanem. Nejprve ovšem musíte vidět, jak pracuje a léčí. Když za ním přijde nemocný, ztěžka dýchající a se slzami v očích, a odchází od něj se smíchem a vzpřímeně, pak nemůžete vyloučit, že jste právě na vlastní oči viděli opravdového šamana.“

Obr. 4. Altajský šaman

Šaman Galsan Tschinag – Tuva²

Na Sibiři a v severovýchodní Asii jsou tradiční způsoby jak nabytí šamanské schopnosti tyto: zdědění šamanského povolání nebo spontánní vybírání, volba či vyvolení. Setkáme se také s případy jedinců, kteří se stali šamany z vlastní vůle anebo z vůle klanu. Tito šamani jsou však považováni za méně mocné než ti, kteří toto povolání zdědili nebo následovali

1 ELIADE, 1997: s 25.

2 LÜPKE, 2009: s 106–107

výzvy bohů a duchů.

Bez ohledu na způsob výběru se budoucímu šamanovi dostane uznání až poté, co mu bylo předáno vědění, pocházející ze dvou zdrojů: 1. extatické povahy (sny, stavy transu, atd.) a 2. tradiční povahy (šamanské techniky, jména a úlohy duchů, mytologie a genealogie klanu, tajný jazyk atd.) Tohoto vyučení se ujímají staří šamani a duchové. Může trvat jen několik hodin, ale také několik let. Během tohoto období je budoucí šaman žákem, a učí se zvládat všechny rituální techniky, znát jména duchů a vše, co ke svému budoucímu povolání potřebuje. Někdy k tomuto zasvěcování dochází skrze sny a vize. Rozhodně však nejde o živelné halucinace nebo lhaní, protože příběh vize se řídí logicky uspořádanými tradičními modely, které jsou jaksepatří rozčleněny a vyznačují se překvapivě bohatou teorií. Ať už je budoucí šaman psychopat či nikoliv, musí podstoupit někdy neuvěřitelně složité vzdělávání a zkoušky. Pouze toto může z neurotika nebo například schizofrenika udělat šamana uznávaného společností. Stejně tak není důležité, zdali byli šamanovy schopnosti získány od duchů, zděděny či jich bylo dosaženo vědomou snahou, ale to jaká je technika a teorie o které se opírají.

Většina etnik zná téměř vždy několik způsobů získávání šamanů.

U Mansů je postavení šamana dědičné a předává se i v linii ženské. Budoucí šaman se však rozlišuje už v období dospívání: velice brzy začne být nervózní a někdy dokonce trpí i záchvaty epilepsie, chápanými jako setkání s bohy. U východních Ostaků je tomu zřejmě jinak. Podle Dunina-Gorkaviče se u nich šamanismu neučí, je to dar z nebe, kterého se člověku dostane při narození.

Obr. 5. Mansové

*U oblasti Irtyše je to dar od Sänkeho (boha nebe) a je patrný už od nejútlejšího věku. Také Vasjuganové se domnívají, že šamanem se člověk rodí. Jak uvádí Karjalainen, šamanismus, ať už dědičný či spontánní je vždy darem bohů či duchů. Svým způsobem je dědičný jen zdánlivě.*³

Oba způsoby nabývání šamanských schopností existují vedle sebe. Zpravidla vedle dědičnosti stojí také šamanské pomatení. Osoba, jež se má stát šamanem začne být vzteklá, potom znenadání přijde o rozum, odejde do lesů, žije se kůrou stromů, vrhá se do vody i ohně, způsobuje si zranění noži. Rodina takového jedince většinou vyhledá a obrátí se na starého šamana a ten začne mladého pomatence učit. To je počátek vlastní iniciace.

Ve všech etnikách ovšem nalezneme jeden zásadní fenomén a to je šamanská krize. Ať už je člověk předurčen či ne, k projevení šamanských schopností je potřeba nemoci, či osobnostního rozpadu. Budoucí šaman je většinou dočasně posednut duchy, projeví se u něj dosud nepozorované psychotické onemocnění, schizofrenie, neuróza, nebo v jeho okolí dojde k tragické události (úmrť partnera, dítěte atd.), která vede k psychickému zhroucení. Můžeme zde pozorovat schéma tradičního iniciačního obřadu: utrpení–smrt–zmrtvýchvstání. Člověk v tomto stavu osobní krize přichází do stavu podobnému šamanskému pomatení. Nekomunikuje s okolím, odchází do lesů, nesnese kontakt s lidmi. Tento stav může trvat i několik let. Během tohoto období dochází postupně k rozpadu osobnosti člověka, dochází k rozložení ega, k destrukci celé osobnosti a k úplnému pomatení. A právě nyní se s člověka může stát šaman. Rodina postiženého přizve starého šamana, který postupně radí jak činit kroky vedoucí k opětovnému poskládání osobnosti budoucího šamana. Na

3 ELIADE, 1997: s. 32

postiženého čeká velká práce, která vede ke konečné iniciaci. Nová osobnost je ale vždy někdo úplně jiný než osobnost před rozpadem. Šaman nevděčí za své postavení epilepsii, nýbrž tomu, že epilepsii dokáže ovládnout. A je třeba také přihlížet k tomu, že teoretická iniciace šamana je příliš složitá na to, aby jí mohl zvládnout nemocný člověk.

Podle jakutů odnesou zlí duchové duši budoucího šamana do pekla a tam ji na tři roky (v případech těch kdo se stanou šamany nižšího stupně, jen na jeden) zavrou do jakéhosi domu. V něm také šaman podstoupí iniciaci – duchové mu uříznou hlavu, položí ji stranou (adept musí totiž na vlastní oči sledovat, jak bude rozkouskován), rozřežou ho na drobné kousky a ty potom rozdělí duchům různých nemocí. Jen tak může získat šaman schopnost je léčit. Jeho kosti se pak pokryjí čerstvým masem a v určitých případech dostane i novou krev.

6 Podrobnosti k získání šamanských schopností a duchům – vnitřní pohled

6.1 Vidění duchů

Nesmírný význam vidění duchů ve všech různých podobách šamanské iniciace vysvětluje to, že spatřit ducha ve snu, nebo bdělém stavu je nepochybnou známkou, že dotyčný jedinec nějakým způsobem dosáhl spirituální dimenze bytí. U různých národů se muž i žena mohou stát šamany pokud je na nějaký čas unesou duchové. Australský šaman z kmene Yarlade popisuje pocity spojené s viděním duchů při iniciaci: „Když se uložíš abys měl vidění a když je pak budeš mít, tak budou strašná ale ty se nic neboj. Jsou to zlí duchové, podobají se hadům, jiní koním s lidskou hlavou a další jsou duchové zlých lidí podobní ničivým ohňům. Uvidíš, jak tvá tábořiště hoří, jak se zvedají krvavé vody, bude hřmít, blýskat se a pršet, zem se bude otřásat, hory chvět, vody točit ve víru a ještě stojící stromy se budou ohýbat ve větru. Nic se neboj. Když vstaneš, tyto výjevy zmizí, ale ulehneš-li znovu, opět je uvidíš, pokud ovšem tvůj děs příliš nevzroste. Stane-li se tak, pak to přetrhne nit, na níž jsou tyto výjevy zavěšeny. Spatříš možná, jak k tobě přicházejí mrtví, a uslyšíš chřestění jejich kostí. Uslyšíš-li a uvidíš toto všechno a nepocítíš přitom strach, pak se už nikdy nebudeš ničeho bát. Ti mrtví se ti už nezjeví, protože tvé miwi⁴ bude silné. Budeš mocný, protože jsi viděl tyto mrtvé.“⁵

Obr. 6. Australan hrající na didgeridoo

6.2 Pomocní duchové

Při zasvěcování šamana hrají svou úlohu také pomocní duchové, kteří přinášejí podněty k extatickým zkušenostem. Mezi šamanem a těmito duchy se vytváří jakýsi důvěrný vztah. Je však potřeba rozlišovat mezi duchy domácími, kteří jsou šamanovými pomocníky a mezi duchy kteří jsou silnější a jsou strážci a ochránci a také mezi božstvy a polobožstvy, které šaman vzývá. Šaman je člověk, který udržuje s duchy bezprostřední kontakt a vztahy. Vidí je před sebou, mluví s nimi,

4 životní energie

5 ELIADE, 1997: s. 88

Obr. 7. Tezcatlipoca – mexický bůh noční oblohy

prosí je, zapřísahá je, „kontroluje“ jich však jen omezený počet. Většina domácích pomocných božstev má zvířecí podobu, vlci, jeleni, zajáci, ptáci. Zpravidla jich je sedm.

*...Radosti radosti / radosti radosti / vidím malého ducha pláže / malou auu / já sám jsem aua / duchův protějšek / radosti radosti...*⁶

Kromě těchto domácích pomocníků se šaman těší ještě ochranné síle „ducha hlavy“ který jej chrání při extatických zkušenostech. Ochranný duch má většinou také podobu zvířete a je jakýmsi šamanovým alter egem. Pomáhají mu dostat se na onen svět, kdy šaman může cestovat na jeho hřbetě, může být unášen v jeho zubech anebo může být pozřen a vyvržen. Ochranný duch také propůjčuje svojí zvířecí podobu.

6.3 Tajný jazyk – jazyk zvířat

Během výuky se budoucí šaman musí naučit tajný jazyk, který bude při obřadech používat k dorozumívání s duchy a zvířecími duchy. Tento tajný jazyk mu předají buďto duchové anebo se jej naučí od svého učitele. Jde o jakýsi jazyk přírody, hlubší podstatu věci. Velmi často je tajný jazyk jazykem zvířat, neboť zde dochází k napodobování zvířecích zvuků. Dal-

6 Píseň, kterou šaman Aua z Tuvy, vzhledem k tomu že pomocní duchové jsou individuální, přivolává svého pomocného ducha.

ším způsobem jak se můžeme naučit tajnému jazyku zvířat je sníst hada, který jako jiná magická zvířata může odhalovat vidění budoucnosti. V řadě tradic ovšem představuje přátelství se zvířaty a porozumění jejich jazyku skutečný symbol spojení s rájem.

Na celém světě funguje ten samý model. Po extatickém vyvolení následuje období předávání zkušeností a učení, během kterého je adept náležitě zasvěcen starým mistrem. Tehdy se adept učí zvládat mystické techniky a seznamuje se s náboženskou a mytologickou tradicí kmene. Poté většinou následuje řada obřadů, které adepta přivedou k samotné iniciaci.

7 Iniciační obřad Evenků a Mandžů

Před některým domem se vztyčí dva turö⁷. Tyto dva turö jsou spojeny příčkami dlouhými 90–100 cm, jejichž počet je lichý (pět, sedm, devět). Třetí turö se vztyčí o několik metrů dál směrem na jih a spojí se s ostatními turö motouzem nebo tenkým řemínkem, zhruba každých třicet centimetrů ozdobeným stužkami a peřím různých ptáků. Lze použít červeného čínského hedvábí nebo šlach nabarvených na černo. To je cesta, podél níž se pohybují duchové. Na motouz se navlékne dřevěný kroužek, který může klouzat od jednoho turö k druhému. Duch, když ho pán vyšle, je na úrovni kroužku (juldu). Poblíž každého turö se umístí tři poměrně velké⁴) figurky s lidskou podobou. Uchazeč usedne mezi turö a bubnuje. Starý šaman postupně svolává duchy a pomocí kroužku je posílá k adeptovi. Pokaždé než pošle dalšího ducha, se mistr chopí znovu kroužku – kdyby to neudělal, duchové by do kandidáta vnikli a už by z něho nevyšli. Když se duch adepta zmocní, starci se ho důkladně vyptávají a on musí vyprávět do všech podrobností celý duchův životní příběh, zejména to, kým byl dříve, kde žil, co dělal, se kterým šamanem byl ve styku, kdy tento šaman zemřel... To všechno proto, aby byli přihlížející přesvědčeni, že duch budoucího šamana skutečně navštívil. Po tomto doložení důkazů šaman vyšplhá na nejvyšší příčku a chvíli tam zůstane. Jeho oděv se zavěsí na příčky turö. Obřad trvá pět nebo devět dnů. Když adept uspěje, přinese se oběť duchům klanu.⁸

8 Iniciační „výstup na stromy“

S tímto rituálem se můžeme setkat po celém světě, je jedním ze základních obřadů. Obecně jde především o výstup po nějakém předmětu do určité výšky a poté návrat zpět. Jeho motiv je zcela jasný, jde o symbolický výstup na nebesa a návrat zpět na zemi. Můžeme jej pozorovat v Severní Americe, budoucí sibiřští šamani během zasvěcení šplhají na stromy, védský obětník zlézá rituální kůl, na Sarawaku se rituálně přechází dva volně proti sobě postavené žebříky s nulovou stabilitou, na Malekule je nejvýznamnějším úkonem během iniciace výstup na jakousi plošinu, budoucí australští šamani dokážou vylézt po stromech do neuvěřitelné výšky.

Obr. 8. Rewe v Carahue

7 Strom zbavený všech větví ale s nedotčeným vrcholem

8 ELIADE, 1997: s. 110–111

Jde tedy o výstup na nebesa, který ale není důležitý pouze při iniciaci ale také při další praxi šamana. V oblasti Sibiře šaman podniká tuto cestu prostřednictvím pomocného ducha, který jej nese. Může také projít jeho trávícím traktem anebo si propůjčit jeho podobu. Podívejme se teď do Jižní Ameriky, oblasti Carahua.

Stojíme v deštném pralese a vše se věnuje přípravám na iniciaci budoucí šamanky – machi. lidé připravují posvátné rewe, kmen zbavený kůry, který je tak posvátný, že si jej machi ponechá před svým příbytkem až do smrti, je to symbol šamanského povolání. Má tři metry a po ořezání kůry jsou do něj udělány zářezy v podobě schodů. Pak jej obyvatelé pevně upevní mírně nakloněný dozadu, aby výstup na něj byl snazší, před obydlí budoucí šamanky. Nyní je vše připraveno k samotnému obřadu. Přichází budoucí šamanka, svlékne se a jen v košili se položí na lůžko z ovčích kůží a přikrývek. Staré šamanky jí třou tělo listím skořice, a provádějí kouzelné pohyby. Přítomní prozpěvují a cinkají zvonky. Tato rituální masáž se několikrát opakuje. Pak se nad ní skloní starší ženy a sají jí hrudník, břicho a hlavu takovou silou, dokud nezačne téct krev. Po této přípravě adeptka vstane, oblékne se a posadí se na židli. Zpívání a tanec pokračují celý den. Po přejíté noci dosahuje slavnost vrcholu. Přichází další hosti a staré machi utvářejí kruh, bubnují a tančí, některé upadají do extáze. Jedna ze stařen si zaváže oči a po hmatu adeptku pořeže nožem s čepelí s bílého křemene na několika místech. Tak učiní i sobě a smísí vlastní krev s krví budoucí šamanky. Konečně se machi a adeptka přibližují ke stromu – žebříku, budoucí machi vystupuje nahoru a zde jí je sňato zkrvavené rouno a věnec z rostlin. Jakmile se dotkne opět nohama země je přivítána obrovským křikem a radostí, každý se jí chce dotknout nebo obejmout. Nová šamanka je na světě. Obřad končí obětováním ovce a oslavy trvají po celou noc.

Obr. 9. Stará machi

9 Burjatská legenda o prvním šamanovi

Na počátku světa byli jen bohové na západě a zlí duchové na východě. Bohové stvořili člověka a ten žil šťastně až do chvíle, kdy zlí duchové na zemi rozšířili nemoc a smrt. Bohové se rozhodli, že dají lidem šamana, který by proti nemoci a smrti bojoval, a poslali orla. Jenže lidé jeho jazyku nerozuměli: ostatně neměli k obyčejnému ptáku důvěru. Orel se vrátil k bohům a prosil je, aby ho obdařili řečí, nebo aby lidem poslali šamana jiného. Bohové ho poslali zpátky s příkazem, aby dar šamanství dal prvnímu člověku, kterého na zemi potká. Když se orel vrátil na zem, uviděl ženu, která spala vedle stromu. Miloval se s ní a žena poté uviděla duchy a stala se první šamanskou. Šamanem byl i její syn, kterého za nějaký čas porodila.

Orel je chápán jako znak předurčení k šamanské iniciaci, protože orel je zároveň slunečním božstvem.

10 Symbolika šamanova oděvu

Šamanův oděv je jakousi náboženskou kosmografií – vyjevuje nejen přítomnost posvátna ale je také jakousi mapou a návodem, jak se dostat na onen svět. Základními prvky je většinou dlouhá halena, pošíta lokální symbolikou, kouzelná hůl, čepec a symbolika kostry.

10.1 Sibiřský oděv

Šaman má kaftan, na němž jsou zavěšeny železné kroužky a figurky představující bájná zvířata, masku, železný nebo kožený pektorál a čepec, který je hlavním odznakem šamana. Na zádech kaftanu najdeme zavěšený také měsíční srpek a řetěz jako podobenství šamanovy síly. Železné destičky chrání šamana před údery zlých duchů. Aby byl oděv pěkný, musí mít nejméně 30 liber kovových ozdob. Obzvláště hluk způsobený těmito ozdobami mění šamanův tanec v pekelný rej. Po stranách hrudníku jsou přišity plátky znázorňující žebra, kulaté desky představují ženská ňadra, játra, srdce, plíce. Často se na oděv věší také symboly posvátných zvířat a ptáků. Na zádech kaftanu mimo jiné visí také stuhy široké 10 cm a dlouhé 1 m, kterým se říká kulin – hadi. K oděvu patří také hůl, která je vyřezána tak, že její hlavice připomíná hlavu koně.

10.2 Altajský oděv

Oděv altajského šamana je zhotoven z kozlí nebo sobí kůže. Je na něj našito množství stuh a šátků, jejichž některé konce jsou vystřiženy do tvaru hadí hlavy. Na zadní části kápě jsou přišité zvířecí kůže a dva měděné kroužky. Náhrdelník zdobí peří z hnědých sov. Na obleku jsou přišity symboly dvou nestvůr jutpa a arba, zhotovené jedna z hnědé či černé látky, druhá ze zelené. Více na sever se objevuje také zobrazení vodních ptáků.

10.3 Šamanský čepec

Čepec je u některých kmenů považován za nejdůležitější součást šamanova obleku. Věří, že v něm sídlí jeho síla. Jeho podoby jsou různé, na západní Sibiři vypadá jako široká stuha obtočená okolo hlavy na které jsou zavěšeny ještěrky a jiná ochranná zvířata a nesčetné stuhy. Na východ se čepce podobají koruně se sobím parožím nebo jsou střiženy do tvaru

Obr. 10. Sibiřský šamanský oděv (kaftan)

Obr. 11. Altajský šamanský oděv

medvědí hlavy. Nejběžnější typ představuje sobí paroží. Na jihu zdobí šamanův čepec ptačí pera – labutí, orlí, soví.

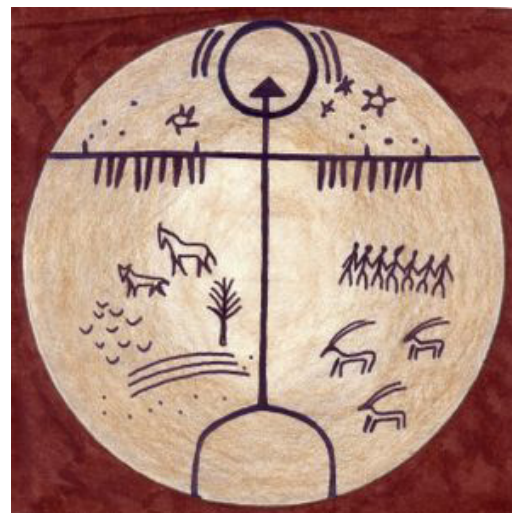
10.4 Šamanský oděv ve světě

Je velice rozličný. Setkáváme se zde s maskami od těch nejjednodušších až po ty nejpropracovanější, zvířecími kůžemi a kožešinami, především také ptačím peřím. Nacházíme kouzelné hole, zvonky a bubny nejrůznějších tvarů. Je především důležité vědět, že šamanský oblek poukazuje na místní duchy a kosmologii jednotlivého etnika.

11 Šamanský buben

Buben hraje v šamanství prvořadou úlohu. Má složitou symboliku a četné magické funkce. K jakémukoliv obřadu je nezbytný, protože dovoluje šamanovi létat, přivolává a uvězňuje duchy, jeho rytmus umožňuje šamanovi se soustředit.

Výběr dřeva závisí na nadlidské vůli, šamanovi se strom zjeví ve snu, nebo jde do lesa a náhodně se dotkne nějakého stromu, který je druhý den poražen. Zvíře, které přináší šamanovi kůži na buben, se mu také nejprve zjeví ve snu. Když je konstrukce hotová, šaman provede obřad.

Obr. 12. Malba na bubnu ze Severní Ameriky

11.1 Oživování bubnu: Altajský obřad

Šaman polévá dřevo bubnu pivem, které pak obživne a prostřednictvím šamana vypráví svůj životní příběh. Kde vyklíčilo, jak rostlo, jak bylo poraženo, a jak z něj byl udělán buben. Poté šaman polévá kůži zvířete a to rovněž líčí svou minulost. Kde se narodilo, jak vyrůstalo, kde žilo, až do chvíle kdy jej skolil lovec. Nakonec šamana ujistí, že mu prokáže četné služby. Zvíře, které šaman křísí je jeho druhé já, šaman se mění v předka majícího zvířecí podobu.

Obr. 13. Bubnující šaman

12 Šamanova úloha

Třebaže je šamanova úloha v náboženském životě důležitá, přesto má jistá omezení. Šaman není obětníkem, do jeho pravomocí nespadá dozor nad oběťmi, které v určitou přesně stanovenou dobu přinášejí lidé bohům vod, jezer, lesa, rodin. V oblasti Altaje šaman nevede také obřady svatby, obřady týkající se narození dítěte. Pokud se stane ovšem něco neobvyklého, například těžký porod, je šaman přivolán na pomoc. Šaman je také velmi důležitý při pohřbech, kdy doprovází duši zemřelého na onen svět a také zabraňuje jejímu návratu. Je ale nepostradatelný při všech obřadech, které se týkají zkušeností lidské duše jako takové, duchovního útvaru, tíhnoucímu k opuštění těla, který je ohrožen zlými duchy a je snadnou kořistí pro demony a čaroděje. Všude ve světě

plní úlohu lékaře a léčitele, který stanoví diagnózu a vydává se pro prchající duši nemocného, zmocňuje se jí a přivádí jí zpět do těla. Tuto úlohu plní protože on jediný se vyzná v bludišti duchovního světa, má své průvodce a ochránce.

13 Bílí a černí šamani

Rozdělení na bílé a černé šamany představuje nejzřejmější specializaci. Ovšem protiklad není vždy snadné určit. Toto rozlišování si můžeme hezky ukázat na extrému u kmene Burjatů, kteří hovoří o sagán hö – bílých šamanech a kavain hö – černých šamanech.

Jedni se stýkají s bohy a druzí s duchy. Oděv mají odlišný, první bílí, druzí černý. Rovněž v samotné mytologii Burjatů můžeme pozorovat velice zřetelný dualismus – početná skupina polobohů se dělí na Černé chány a Bílé chány, mezi nimiž je zavilé nepřátelství. Černým chánům slouží černí šamani, a ti nejsou oblíbeni, třebaže jsou lidem užiteční, protože jen oni mohou plnit úlohu prostředníků s Černými chány. Tento stav však nepanoval od začátku – podle mýtů byl první šaman bílý a černý se objevil teprve později.

Nezapomeňme však, že ačkoli jsou některé síly nepříliš božské a velmi pozemské, nejde zákonitě o síly zlé. Zpravidla představují domácí, dokonce i místní pantheon duchů, kterým připadlo nižší postavení. Většinou rozdělení na božskou a pekelnou skupinu přináší jen příhodné rozdělení a nenese sebou pro druhou skupinu nic negativního. Jde především o specifikaci různých náboženských forem a sil.

14 Výstup na nebesa a obětování koně

První den je věnován přípravě rituálu. Kam vybere místo na louce, vztyčíte novou jurtu a do ní umísí mladou břizu, zbavenou spodních větví, jejíž kmen je opatřen devíti stupni. Listí na konci břízy, na jejímž vrcholu je upevněn praporek, vyčnívá horním otvorem v jurtě. Kolem jurty se zbuduje nízké oplocení z kůlů z březového dřeva a u vchodu se zarazí do země březová hůl, opatřená uzlem z koňských žíní. Potom se vybere kůň, a když šaman zjistí zdali je božstvu milý, šaman jej svěří jedné z přítomných osob, které se proto říká Bas-tut-kan-kiši, tj. „osoba držící hlavu“. Šaman šlehá koně po hřbetě březovou větví, to aby přiměl duši zvířete, aby z něho vyšla, a aby ji připravil na to, že vzlétne k Bai Ülgänovi. Stejně šlehá i „osobu držící hlavu“ protože duše této osoby bude muset duši koně doprovázet po celou cestu do nebe. Čáman se vrátí do jurty, přihodí na ohen a nakuřuje svůj bubínek. Pak zpěvem a voláním shromáždí své pomocné duchy a vyjde z jurty. Několik kroků otamtud stojí „hastroš“ mající podobu husy. Šaman si na něj obkročmo sedne, začne rychle mávat rukama, jako kdyby chtěl létat a zpívá:

*„nad bílé nebe,
nad bílá oblaka,
nad modré nebe,
za modrá oblaka,
vyleť do nebe, ó ptáku!“*

poté šaman napodobuje křik ptáka. Kam sedí na huse, pronásleduje duši koně – o které se předpokládá, že utekla – a řehtá jako oř. S pomocí přítomných v ohradě duši koně uštve a pečlivě znázorňuje pohyby jejího polapení. Šaman duši vykuřuje jalovcem a posílá husu pryč. Potom koni požehná a zabije jej tak aby ani jedna kapka krve neukápla. Kůže a kosti

se zavěsí na dlouhou tyč. Když jsou vykonány oběti předkům a ochranným duchům jurty, připraví se maso a obřadně sní. Druhá, nejdůležitější část obřadu se koná druhý večer. Právě teď má šaman možnost předvést své schopnosti. V jurtě hoří oheň, šaman nabídne maso koně pánům bubnu a zpívá. Osloví i pána ohně, který představuje posvátnou sílu majitele jurty jež slavnost pořádá. Šaman pozvedne číši a napodobuje hluk vydávaný neviditelnými hosty, kteří pijí, potom ukrojí několik kousků koňského masa a rozdělí je přítomným, kteří představují duchy. Potom šaman všechny nakučuje a opět zpívá. Potom si oblékne svůj šamanský oblek, posadí se na lavici a nepřestává nakučovat buben, začne vyzývat množství duchů, velkých malých, a ti postupně odpovídají: „tady jsem, kame!“ Nakonec osloví Mār kūta, ptáka nebes. Napodobuje jeho křik, aby oznámil jeho přítomnost, a přitom sklání rameno, jakoby mu ho drtila tíže ohromného ptáka. Svolávání duchů je u konce a buben ztěžkne. Se svými četnými mocnými ochránci šaman několikrát obejde břízu uvnitř jurty a tluče na buben, celý se svíjí v křeči, přičemž mumlá nesrozumitelná slova. Potom svým bubnem všechny očistí, začíná přitom u pána domu. Je to dlouhý a složitý obřad zakončený šamanovou exaltací. Je to znamení k vlastnímu výstupu, protože krátce na to šaman pojednou stane na prvním zářezu a křičí: Tchok! Tchok! Provádí také pohyby, které mají ukázat, že vstupuje do nebe.

„vystoupil jsem o jeden stupeň!

Akhai! Akhai!

Dospěl jsem do jedné nebeské oblasti!

Šagarbata!

Vyšplhal jsem až na vrchol tapty!

Šagarbata!

Vystoupil jsem až na úplněk!

Šagarbata!“⁹

Nepřestává bušit do bubnu přikáže Baš-tut-kan-kišiovi, aby si pospíšil. A opravdu, duše „osoby držící hlavu“ opustí tělo zároveň s duší obětovaného koně. Nařiká jak je cesta obtížná a šaman ho povzbuzuje. Potom, když vystupuje na druhý stupeň, zakřičí:

„Překročil jsem druhý strop,

Vystoupil jsem na druhý stupeň!

Hle strop je na kousky...!“

Pak opět napodobí hromy a blesk a prohlásí:

„Šagarbata! Šagarbata!

Vystoupil jsem na druhý stupeň!“ atd.¹⁰

Ve třetím nebi je už značně unaven a tak zavolá na pomoc husu. Pták se ohlašuje: „Kagak, kakak! Jsem tu, kame!“ Šaman si na ní sedne a pokračuje ve své cestě do nebes. Popisuje výstup a napodobuje kejhání husy, která si rovněž stěžuje, jak je cesta obtížná. Ve čtvrtém nebi následuje zastávka. Zde má šaman příležitost k tomu, aby se zmínil o únavě svého koně i o únavě vlastní. Rovněž přítomné zpravuje o tom, jaké bude počasí, o epidemiích a neštěstích, která hrozí, a o obětech, které by měly být přineseny. Když si „osoba, jež drží hlavu“ dostatečně odpočine, cesta pokračuje. Šaman postupně zlézá jednotlivé zářezy v bříze a postupně tak proniká do ostatních sfér. K oživení tohoto výkonu předvádí různé výjevy, přičemž

⁹ To vše je pochopitelně přehánění, zapříčiněné opojením nad překročením první úrovně, šaman až nahoru zatím nevyšplhal, a ani k úplňku se nedostal.

¹⁰ ELIADE, 1997: s. 172–175

některé jsou dost směšné: nabízí tabák Karakušovi, Černému ptáku který mu slouží a ten kýchá, napájí koně, přičemž napodobuje srkavé a mlaskavé zvuky pití.

V šestém nebi se šaman pokloní měsíci a v sedmém slunci. Proniká jednotlivými nebesy až do devátého, a pokud je skutečně mocný, pak až do dvanáctého a výše. Když dosáhne vrcholu, který mu jeho síla dovoluje, zastaví se, pustí buben a takto pokorně vyzývá Bai Ülgäna:

*„Bože, k němuž vedou tři schodiště
Bai Ülgäne, pane tři stád,
modrý svahu, který se objevil,
modré nebe, které se ukazuje,
modrý oblaku, který rychle plyne,
Nedostupné nebe modré!
Nedostupné nebe bílé!
Místo na rok cesty od vody!
Otče Ülgäne třikrát velebný!
Pro něhož září okraj měsíce,
který užívá koňská kopyta,
ty, Ülgäne, ty jsi stvořil všechny lidi,
kteří se pohybují kolem nás.
Ty, Ülgäne, ty jsi nás všechny obdařil stády!
Nenech nás propadnout útrapám!
Učiň, abychom odolali Zlému,
Neukazuj nás Körmösovi¹¹,
Neodevzávej mu nás,
Ty, kterýs dal hvězdnému nebi nesčetněkrát se točit!
Neodsuzuj mé hříchy!“*

Šaman se od Bai Ügläna dozví, zdali byla oběť přijata, a dostane se mu odpovědí o počasí a nové sklizni, také se dozví, jakou další oběť božstvo očekává. Tento výjev znamená vyvrcholení extáze – šaman se vyčerpán zhroutlí. Baš-tut-kan-kiši přistoupí a vezme mu z rukou buben a paličku. Šaman se nehýbá a mlčí. Po chvíli si promne oči, jakoby se probouzel ze spánku a všechny přítomné zdraví jako po dlouhé nepřítomnosti. Slavnost končí ceremoniálem, nebo ještě jeden den pokračuje slavnostní hostinou.

U jiných etnik je samotný rituál výstupu na nebesa jiný, ovšem jeho základ – nesení oběti přes devět nebeských sfér – je stejný.

15 Sestup do podsvětí

Protějškem šamanova výstupu do nebe je jeho sestup do podsvětí. Tento obřad je mnohem obtížnější, a třebaže jej mohou vykonávat jak černí tak bílí šamani, je přirozeně specialitou šamanů černých.

---

11 Zlý duch.

Radlovovi se nepodařilo zúčastnit žádného šamanského sestupu do podsvětí. Anučin, který sebral texty pěti výstupů na nebesa, se setkal jen s jediným šamanem, který se mu uvolil opakovat formule sestupu do podsvětí. Jeho informátor byl ovšem šaman černý i bílý, snad proto se při svém vzývání Erlik Chána zmiňuje také o Bai Ülgänovi. Anučin uvádí jen texty obřadu bez jakékoli informace o vlastním rituálu.¹²

Podle výše zmíněných textů šaman zřejmě sestupuje přímo dolů a postupně překonává sedm schodišť, neboli podzemních oblastí zvaných pudak, tj. překážek. Za doprovod má své pomocné duchy a předky. Pokaždé když zdolá novou překážku, popíše prostředí, přičemž skoro v každém verši se opakuje slovo černý. U druhé překážky se zmiňuje o kovových zvucích a chřestění, u páté překážky slyší vlny a hvízdání větru. U sedmé překážky ústí devět podzemních řek, a tam také spatří palác Erlika Chána, postavený z kamene a černé hlíny a ze všech stran střežený. Šaman před Erlikem odříká dlouhou modlitbu (v níž se zmíní také o Bai Ülgänovi, o „tom, který je nahoře“), potom se vrátí do jurty a sdělí přítomným, jak jeho cesta dopadla. Ohledně sestupu do podsvětí máme jen jeden popis rituálu a to na základě vyprávění pravoslavného kněze Čivalkova.

Svou cestu začíná šaman přímo ze své jurty. Zamíří na jih, projde sousední kraje, vystoupí na pohoří Altaj a cestou popíše čínskou poušť s červeným pískem. Potom jede na koni žlutou stepí, kterou by nepřeletěla straka. „Silou zpěvů ji zdoláme!“ zvolá šaman a zanotuje melodii, kterou dál všichni zpívají dokola. Před ním se otevře další step, tentokrát bledé barvy, kterou by nepřeletěl havran. Šaman se znovu uchýlí ke kouzelné síle zpěvu a přítomní ho sborem doprovázejí. Posléze dospěje k Železné hoře Temir Rikša s vrcholky sahajícími do nebes. Výstup na ni je nebezpečný, šaman pohyby znázorňuje těžkou cestu a když se dostane na vrchol je celý vyčerpaný a těžce dýchá. Hora je poseta vybělenými kostmi jiných šamanů, kteří neměli sílu dosáhnout vrcholu a kostmi jejich koní. Jakmile je šaman za horou, dospěje na koni k díře, která je vstupem na onen svět a již se říká yer mesi, „čelisti země“ nebo také yer tunigi, „kouřový otvor země“. Když do ní šaman vnikne, nejprve přijde na jakousi plošinu a ocitne se na břehu moře, přes něž vede most o šíři koně. Pustí se po něm a můžeme vidět, jak vrávorá, až skoro spadne. Na dně moře spatří kosti nesčetných šamanů, kteří tam skončili, protože hříšníkovi se přes most přejít nepodaří. Šamani mijí místo, kde jsou hříšníci trýzněni. Když přejde most, jede šaman opět na koni, tentokrát k příbytku Erlik Chána. Podaří se mu dostat dovnitř vzdor psům, kteří jej střeží a dveřníkovi, který se dá přesvědčit dary. Když dostane své pivo, šunku a vařené hovězí, nechá šamana projít až do Erlikovy jurty. Nyní začíná nejpohnutější výjev. Šaman zamíří ke vchodu do stanu, kde se obřad koná a dělá, že se blíží k Erlikovi. Pokloní se před králem mrtvých, dotýká se bubnem vlastního čela a opakuje „Mergu! Mergu!“ A pokouší se tak upoutat pozornost Erlika. Jakmile se mu to podaří, spustí křik, aby dal najevo, že se mu to podařilo a že on sám je plný děsu. Opakuje třikrát zvolání a nakonec k němu Chán promluví: „Ti kdo mají pera sem nedolétnou, ti kdo mají drápy sem nedojdou. Odkud si přišel ty, černý odporný hmyze?“ Šaman mu oznámí své jméno a jména svých předků a pozve Erlika, aby se s ním napil. Dělá, že do svého bubnu nalévá víno a nabízí je Králi pekla. Erlik přijímá, začne pít a šaman napodobuje dokonce i jeho škytání. Potom Erlikovi nabídne vola, který byl předtím poražen a několik oděvů a kožešin zavěšených na provaze. Zatím se Chán úplně opije a šaman pečlivě znázorňuje stadia jeho opilosti. Bůh začne být vlídný, žehná mu, slibuje, že mu rozmnoží dobytek atd. Šaman se vrátí na zem, přičemž nejede na koni, ale na huse, a do jurty jde zpět po špičkách, jako kdyby letěl, a napodobuje přitom ptačí křik: Naingak! Naingak! Obřad končí, šaman se posadí a někdo mu vezme z ruky buben a třikrát na něj uhodí. Šaman si mne oči jako po dlouhém spánu, lidé se ho ptají, zda se mu jelo dobře a jestli se vše podařilo. Šaman odpovídá, že cesta byla dobrá a že byl přijat velmi mile.“¹³

Sestupy do podsvětí podnikají šamani především proto, aby se našla ztracená duše nemocného a přivedla zpět, anebo

12 ELIADE, 1997: s. 178

13 Tamtéž: s. 181–182

pokud šaman musí do podsvětní říše doprovodit duši zemřelého.

16 Onen svět a mrtví

Onen svět je odvráceným protikladným světem vůči světu našemu, všechno se tam děje jako tady, ale opačně. Když je na zemi den, je na onom světě noc, když je na zemi léto, je na onom světě zima. Když je na zemi málo ryb a zvěře, znamená to, že na onom světě je jich hojnost a naopak. Levá ruka odpovídá ruce pravé a všechno, co je na zemi obráceno, zaujímá normální polohu ve světě mrtvých. Co je zde rozbité je tam neporušené.

Mrtví odchází buďto na sever nebo na západ. Hříšní i dobří se bez roz-

dílu stanou dušemi – ptáky, kteří usednou na strom života. Rozdělení na zlé a dobré je zajisté pozdějším vlivem východních náboženství¹⁴. Můžeme se zde setkat rovněž s koncepcí, že zpopelnění lidé vystoupají rovnou na nebesa. Představu, že oheň zajišťuje po smrti nebeský úděl, můžeme potvrdit také vírou, že osoby zasažené bleskem se vznesou do nebe¹⁵. Všichni kdo zemřeli násilnou smrtí, hrdinové atp. se dostanou do nebe. Naopak úmrtí způsobená nemocí mohou zesnulého přivést jen do podsvětí, protože nemoc způsobují zlí duchové. Altajci říkají „že ho jedí körmös¹⁶“ a o osobě která zemřela na nemoc, se říká „snědli ho körmös.“ Proto se také altajci s nově zemřelým loučí a prosí ho, aby sebou nebral duši svých bližních, vdov, vdovců, dětí. Jestliže někdo z přátel, rodiny zemře krátce po něčí smrti, říká se, že si dotyčný vzal jeho duši s sebou. Pocity vůči mrtvým jsou dvojaké. Ti, kteří jsou již nějaký čas mrtví, jsou uctíváni, jsou jim pořádány hostiny a je od nich očekávána ochrana. Ti, kteří zemřeli v nedávné době jsou obáváni z toho důvodu, že žádný zesnulý se ze svým novým stavem nechce smířit a vzdát se žití a vrací se ke svým. A právě tato snaha narušuje duchovní rovnováhu společnosti, protože ten kdo se ještě plně nezačlenil do světa zesnulých si sebou snaží vzít svoji rodinu, stáda, přátele

Obr. 14. Šaman z Namíbie – Kavango

14 Buddhismus některé šamanské kultury značně ovlivnil.

15 Čukčové a Korjakové

16 Mrtví

a chce pokračovat v náhle ukončeném životě. Nejde ani tak o zlomyslnost mrtvého jako spíš o to, že nezná svůj nový úděl. Od toho všechna opatření podnikaná proto, aby se mrtvému zabránilo přijít zpět na zem: lidé odcházejí ze hřbitova jinou cestou, aby duši mrtvého zmátli, hrob opouštějí ve spěchu a cestou se očišťují, a několik nocí po sobě hlídají cesty a rozdělávají ohně. Ale ani všechna tato opatření nezabrání tomu, aby duše mrtvého ještě sedm dní bloudila kolem svého domu. Některá etnika věří, že duše mrtvého odejde definitivně až poté, co je na její počest po sedmi dnech uspořádána hostina, kde lidé obětují jídlo, hází jej do ohně a provádějí úlitby. Šaman se stává nepostradatelným tehdy, když duše mrtvého dlouho neopouští svět živých. Stane se jejím průvodcem.

16.1 Popis evenckého obřadu uspořádaného kvůli duši ženy, která nechtěla odejít

Obřad se koná večer. Šaman nejprve obejde jurtu, přičemž tluče na bubínek a potom vejde do stanu, přiblíží se k ohni a vzývá zemřelou. Náhle se šamanův hlas změní – začne mluvit vysokým hlasem, protože ve skutečnosti jeho prostřednictvím promlouvá duch ženy. Nařiká si, že nezná cestu, že má strach odejít od rodiny a přátel atd., ale nakonec souhlasí s tím, že ji šaman odvede, a oba společně se vydají do podzemní říše. Když tam dojdou, šaman vidí, že duše mrtvých nově přichozí odpírají vstup. Modlitby nejsou nic platné a tak jim nabídne kořalku. Obřad pomalu nabývá na živosti a začíná působit téměř děsivě groteskně, protože duše mrtvých se začnou šamanovým hlasem hádat a hromadně (!) zpívat. Z šamanova hrdla vychází zpěv o několika melodiích, každý hlas zní jinak¹⁷. Nakonec duše souhlasí, že nově přichozí přijmou. Druhá část rituálu představuje šamanův návrat zpět, šaman tančí a křičí, až upadne do bezvědomí.

17 Kouzelné léčení

Jednou z nejzákladnějších úloh šamana je léčení. Můžeme se setkat s třemi základními koncepcemi nemoci – únos duše, vniknutí magického předmětu do těla, posedlost zlými duchy. Někdy je nemoc ztížena např. dotyčný ztratil duši a je zároveň posednut duchy.

To vše samozřejmě komplikuje skutečnost, že duší je více. Ve většině etnik se jejich příslušníci domnívají, že člověk může mít tři až sedm duší¹⁸. Domnívají se, že jedna s duší zůstává v hrobě, druhá sestupuje do podsvětí a třetí vystupuje na nebesa. Jiní se domnívají, že jedna duše zmizí, druhá je pohlcena démony. V tom případě, právě ta duše, která putuje do podsvětí, způsobuje svým útekem za živa nemoci.

Šaman nejprve duši volá:

„Vrať se do své země...! Do své jurty...! Vrať se ke svému otci...! Vrať se ke své matce...!“¹⁹

„Tvou matkou je A, tvým otcem je B, ty sám se jmenuješ C. Kde jsi? Kam si odešel? Smutná je jurta, nešťastná tvá žena/ muž,“ ... poté šaman dlouze líčí utrpení rodiny a přítomní propukají v pláč... „tvé děti se ptají: Kde jsi, otče/matko? Slituj se nad nimi – vrať se!“²⁰

Pouze tehdy, když se duše nemocného nechce vrátit do těla anebo neví jak, podniká šaman extatickou cestu.

17 Nejde o klasické alikvotní zpěvy, šaman jakoby opravdu mluvil jinými hlasy zároveň.

18 Pravděpodobně jde o model: astrální tělo, éterické tělo, já.

19 Takto volá především na dítě, ovšem to není podmínkou.

20 ELIADE, 1997: s. 198

18 Šamanská kosmologie

Podstatou šamanských technik je přechod z jedné oblasti vesmíru do druhé. Ze země na nebesa anebo do podsvětí. Šaman zná tajemství zrušení hranic mezi jednotlivými oblastmi. Vesmír je chápán jako sestávající ze tří vrstev nebe–země–podsvětí. Symbolika propojení těchto tří vrstev je velmi složitá a někdy se dostává dokonce do rozporu, což je dáno cizími vlivy. Vesmíry jsou propojeny ústřední osou. Tato osa prochází jakýmsi otvorem a právě jím sestupují bohové na zem, mrtví do podsvětí a tudý rovněž může šaman projít ve stavu extáze.

Obr. 15. Orlí žena

19 Rozhovor s psychoterapeutem Pjér La Šéz

26. únor 2010, 16.00 přijíždím na tramvajovou zastávku Vinohradská vodárna a už z dálky vidím vodárenskou věž. Nacházím zvonek se jménem, které hledám v přijatých sms. Po zvuku bzučáku otevírajícího dveře vystupuji po velmi temných schodech s občasným škobrtáním až do nejvyššího patra. Klepu na dveře. Mým cílem je udělat rozhovor s psychoterapeutem Pjér La Šéz který zde bydlí. Dveře mi otvírá muž v plátěných kalhotách a ležérně zapnuté košili, jeho věk odhaduji na 35 let. „Dobrý den, tak vás tady máme“. Podáváme si ruce. Vstupuji do prostorného, velmi příjemného bytu. Dodává, že manželka je s dětmi kdesi na houpačkách a že na mě má asi hodinu a půl času. S obavami zkouším magnetofon na svém mobilu, přináší vodu. Začínáme.

* Jak byste stručně charakterizoval pojem šamanismus pro člověka, který o tom v životě nic neslyšel?

Tak tohle je dost široká otázka, vidíte?

* No...

Tak já se přiznám, že pro mě šamanismus, i když já raději používám termín šamanství, protože slova, který končí na -ismus tak jsou podezřelý. Ale pro mě šamanství je spojený spíš s něčím hluboce tradičním. Já ho nemám moc spojený se současností i když to se musí taky zahrnout. V dnešní době se uvolňují a rozšiřují trendy, kdy si dost lidí myslí buďto: že pracují šamanským způsobem, nebo že jsou šamani. Osobně si myslím, že ten kdo tak pracuje tak to nemá na vizitce. Tím chci naznačit, že pro mě šamanství je spojený s určitým stavem ducha a já jsem si to pro sebe definoval takhle: šaman je člověk, který umí vědomě nechat věcem volný průchod, umí v nich být přítomen, obsažen ale nesnaží se je manipulovat. V tom já vidím mistrovství šamana. Proto si myslím že se mu otevírají ty cesty, který se normálním lidem neotevírají. A jak už sem řekl, mám šamanství spojený spíš s něčím tradičním a ukotveným hluboce v dějinách lidského ducha s tím, že pro mě šaman je spíš příslušník nějakého přírodního kmene nebo národa lidí, který žijí v úzké symbioze s přírodou. Je to vlastně statut, kdy ten život kmene je situován kolem centrální postavy kmene což je náčelník. Šaman nejčastěji žije na okraji vesnice i topograficky, i spíš za okrajem vesnice, to znamená že kdybyste si namalovala jakoukoliv mapu tak náčelníka byste našla veprostřed vesnice a zatímco šamana najdete někde mezi centrem vesnice a už divokou přírodou. Ona ta vesnice může mít svoje kultivovaný území který si nějakým způsobem uspořádala nebo obhospodařila a pak už je tam někde divočina a šaman je přesně někde mezi tou vesnicí a divočinou. A myslím si, že to vlastně i reprezentuje jeho duchovní úkol, že on je zprostředkovatelem, tím kdo zprostředkovává kontakt lidí s divočinou, stejně jako přístup divočiny k lidem. Takže ho vnímám jako takovou meziprahovou osobu. Kdybych to měl ještě definovat dál, tak pokud vím tak šaman tvořil, zatímco náčelník tvoří společenský těžiště vesnice tak šaman tvoří duchovní těžiště. On je někým kdo má předanou duchovní historii kmene, on je páteří. Říká se, že když šaman zemře tak kmen ztrácí identitu v tom smyslu duchovní. Tak tohle na okraj.

* Podle vašeho povídání by se dalo usoudit, že šaman je člověk zcela bez ega, který je zde proto, aby pomáhal ostatním lidem?

No tak já si myslím, že ty lidi jsou vždycky nějakým způsobem abnormální, obvykle i fyzicky abnormální, byli to třeba lili-puti, nebo lidi, který se narodili s nějakou deformací, teďka tady byl šaman z Mexika a on se účastnil večera Rolničky, což

je taková charita v Soběslavi, která se stará o mentálně postižené lidi. A oni tam byli ty mentálně postižení lidi a zpívali nějaký písničky a tenhle Indián byl nesmírně vážný a říkal „tito lidé u nás požívají ohromnou úctu, protože oni se dívají na svět jinýma očima a ten pohled nám zprostředkovávají“.

A na tom vidíte, že to je jeden ze znaků podle kterých přírodní národy vybírali šamana. Další samozřejmě byla třeba rodová linie ale v každém případě se nemohl šamanem stát člověk, který neprošel šamanským zasvěcením. Zasvěcení bývá spojený s tím, čemu my říkáme duchovní a duševní krize, kdy ten člověk je ponořen do duchovně divočiny pro kterou se používá termín kolektivní nevědomí. Vlastně budoucí šaman je od začátku nápadný, je jiný, je to podivín, straní se ostatních je to takový samotář který odejde na dva měsíce někam do pralesa a vrátí se podoben skoro zvířeti, takže to jsou takový znaky a tahleta zvláštnost ho troch vydělí ze společnosti. Začne mít jiné zážitky, táhne ho to jinam, až se obvykle stává že se začne ztáčet v tom nevědomí. Nevím, jestli znáte, fantastická práce, podle mě úplně nejlepší v Čechách která vyšla o šamanismu je Eliade – Šamanismus a nejstarší techniky extáze?

* Jo, znám...

No to je fantastická knížka!

* No, mě to přišlo taky výborný...

Tam on přece píše, že při iniciační krizi šaman zažívá to, že se mu otevře duchovní vidění a vidí démony, který ho prostě vaří v kotli, nebo ho rozřezávají, v jiném smyslu ta původní osobnost toho šamana je rozcupovaná na kusy a nezbude z něj vlastně vůbec nic. A to samo o sobě by v dnešní době mohlo být popsáno jako schizofrenie. Jo, může to být stav rozpadu osobnosti, ale to z něj ještě nedělá šamana, to z něj dělá jenom toho schizofrenika. Ale šamanem se stane ten, kdo sám obvykle tedy s asistencí zkušeného šamana, který radí a ukazuje cestu, ale ty kroky musí udělat ten člověk sám, kdy on si tu svojí osobnost znovu poskládá. Myslím, že ten Eliade to tam i několikrát zdůrazňuje, že iniciovaný šaman je někým JINÝM, než byl před tím. Jakoby překročil hranice lidského údělu. Takže ANO, dá se říct, že šaman je člověk, který nemá ego, nebo to ego má hodně zvládnuté a proto umí těm věcem dát volný průchod. A pak taky samozřejmě může pro ty ostatní být užitečný. Nevím, jestli se dá říct, že se narodil pro ostatní lidi.

* Spíš se přetvaroval v průběhu života...

Ale rozumíte, jestli znáte třeba tu knížku – mluví Černý Jelen, to je přímo Indiánský šaman, který říká, že zatímco bývá zvykem, že ta šamanská krize přichází v nějakém věku, třeba dvacet, nebo třicet, tak jemu se to stalo asi v pěti letech. Tak si myslím, že zrovna by si člověk mohl položit tu otázku, jestli náhodou už se s tím nenarodil, jestli to není náhodou kvalitativně jiný člověk, než jsou ostatní... protože oni to tak říkají, oni vám řeknou, my nejsme jako on.

* Tak teď můžeme postoupit zas o krok dál, když máme postavu šamana, prostředníka s divočinou, prostředníka s duchovním světem, tak já bych chtěla vědět něco o tom šamanském duchovním světě, s kterým ten šaman pracuje, o prapředcích, zlých a dobrých duchách... co si pod tím má člověk představit? Oni pracují s nějakými univerzálními silami?

Tady jde o to že „moc“ šamana se odvíjí od kvality jeho krize. Tak si vezměte že Indiáni vám řeknou že když má někdo krizi rok a překoná ji, je to jistě šaman ale když má někdo krizi šest let a překoná ji, je to mocný šaman. A ono se z toho taky odvozuje, že oni mají tři sféry působení, jedna sféra taková ta základní, řekněme pozemská, to bývají šamani typu medicinman, bylinkář, zařikávač, jsou to takový, který řekněme se starají o pozemský život obce. Sféru světla a potom je sféra temnoty, podsvětí, podzemní svět, který samozřejmě bývá chápan spíš v temném nebo negativním slova smyslu,

a má se za to, oni by vám řekli že duše přírodního člověka je latentně ohrožená těma temnýma silama, který můžou chytit duši a vlastně ji odnést do podsvětí. A potom teda je šaman, který by měl umět sestoupit do toho podsvětí a tu duši tam najít a vlastně ji přivést zpět. Samozřejmě že třeba já, protože dělám psychoterapii tak musím říct, že si často kladu otázku, jestli třeba analýza, kdy s klientem pracujete třeba šest, nebo deset let a dobíráte se nějakého obrazu jeho duše, kdy on k vám přichází a řekne že je vlastně mrtvý, stagnuje, nežije, život je pro něj vlastně prázdný ale po pěti šesti letech najednou se mu vrátí životní síla, radost ze života a znovu má vizi za kterou je schopen jít a věnovat tomu energii, tak si myslím že se to trochu dá přirovnat tadyhle k tomu ale s tím rozdílem že toto je účinný pro duši dnešního moderního člověka, zatímco pro duši přírodního člověka, pro ní je účinný rituál, který vykoná šaman. Takže ten šaman sestoupí do podsvětí, potká se tam s vládcem temnoty a od něj duši získá, obvykle výměnou za nějaký dar, který mu přinese. Bývají často rituály, a často když je vidí evropský pozorovatelé tak jsou v šoku, dřív se to bralo tak že Indiáni jsou úplně blázní protože oceňují idioty, pro ně ty šamani byli prostě magoři, protože někde se převlíknou za kondora a mlátí sebou o zem a křičí, pro ně nebyl rozdíl mezi cvokem a šamanem a byli akorát překvapení že ten člověk dokáže tančit čtyři dny bez přestávk a odpočinku nebo že vypije při takovémhle rituálu jako dar, myslím že ty sibiřský národy mají Uglana, a to je takový temný chlapík který právě krade duše a šaman aby s ním vyměnil tu ukradenou duši tak mu nabízí vodku a on při tom obřadu vypije prostě 12l. vodky a je úplně střízlivý, no tak samozřejmě že když to Evropan vidí tak je z toho pať. Takže to jsou ty podsvětní šamani, co sestupují pro duše... je možné pozorovat účinek, že ten postižený který žil bez duše najednou začne znova žít svůj život, stejně tak jako ten, kdo teda absolvuje tu analýzu. No a pak jsou tu šamani, který mají otevřený ten nadsvětní prostor, a tím zprostředkovávají komunikaci s vyššími bohy, kteří mohou seslat dary, požehnání, úrodu, plodnost a šaman tedy obvykle koná cesty do nebe, to víte že tam popisují zase různé žebříky, nebo nějaké jiné druhy cest, ta osa světa se právě vytvoří a teď se tam obětuje kuň, to jeho tělo se zabije a jeho duši pak může cestující šaman obětovat bohům. A ti když tu oběť přijmou, je to pro společenství velmi pozitivní. A nejsilnější šamani, o těch je právě známo, že se umí pohybovat ve všech těchto sférách. To jsou ti nejmocnější.

✱ Ano. Vy jste mluvil o léčení, že to se používá u lidí psychicky postižených, kteří mají například deprese nebo jsou schizofrenní. Může šaman použít metodu „navrácení duše“ i při běžné čistě fyzické nemoci? Podle mě to je tak že když duše s těla člověka odejde, nemusí se to projevit jen v psychice ale může dostat například zápal plic...

Ano, v podstatě by se to tak dalo brát, vlastně ten přírodní člověk to ani jinak nevnímá, i když zrovna ten Michael Seveny který mezi nimi pobyl třicet nebo čtyřicet let že zažil různé případy. Třeba to byl případ, že oni žijí v amazonský džungli, a tam jsou ty různé komáři a všelijaká havěť a paraziti a oni s nima žijí v symbioze takže jim to nevadí když ta moucha jim do ruky naklade vajíčka, protože oni si taky z přírody berou, tak proč by nemohla ona brát z nich ne? Oni to vidí jako v pořádku, to patří k jejich životu. Ale přišel za šamanem chlapík, kterému se zdálo že už je tam těch larev trošku moc, tak to konzultoval ze šamanem a šaman prý asi půl hodiny dělal vííí, takový nepříjemný zvuk a po půl hodině se červi sebrali a odešli, a on mu říká: „jak jste je dostal pryč?“ a šaman na to: „oni nesnášej tenhle zvuk“. (smích) Takže to je jeden ze způsobů, řekněme poměrně prozaický. On líčil i případ kdy oni jsou zvyklí lovit v noci takového černého ptáka, takže vy nevidíte vůbec nic a oni jdou na lov ptáka, je černej a oni prostě jdou, teď z ničeho nic jeden vystřelí a trefí toho černého ptáka. A to je jejich oblíbený lov, to oni mají nějak rádi. A nějaký šamanův syn strávil dva roky v civilizaci, protože studoval nějakou školu a pak se vrátil, a hned že půjde lovit toho černého ptáka, protože se na to hrozně těšil. No ale pak když vyrazili tak zjistil, že ztratil tenhle dar nočního vidění. Byl z toho docela pať ale šaman měl nějakou mastičku, kterou mu natřel oči a on druhý den už mohl normálně lovit. A viděl. A samozřejmě že je otázka, můžeme si to vysvětlovat jak chceme, můžeme říct že to je placebo efekt protože on věřil tomu že to bude funkční a proto to bylo funkční. ale ty vysvětlení jsou nezajímavý. Spíš jde o to, že to je účinný. Že to, co on udělá je účinný a přinese to změnu jak tedy vy říkáte, může to

být fyzický, i psychický. Ale každý šaman vám řekne, že tělo nemůže onemocnět, pokud je v něm duše plně přítomná. No a pak jsou ještě takový ty přechodový nemoci, co my vnímáme jako utrpení například porod, nebo krize středního věku, přechod u žen... ale oni to vnímají jako smrt starého člověka a zrození nového, je na to spousta rituálů.

✱ Tak teď se ještě chci vrátit sem k nám. Když do Prahy přijede třeba Tuvinec tak všichni jdou nadšeně na jeho seminář, ale vlastně to moc nepochopí. Myslíte si, že šamanské poznání se dá předat normálním lidem a ještě k tomu mezikulturně?

Tak tohle je otázka, kterou se zabývám, přiznám se docela dost. Jednak jsem napsal takovou studii která se jmenuje „Indián, zpráva o archetypu“. A pozoruju už nejmíň dvacet let, ale řekl bych že ještě déle, že Evropanům povětšinou mým klientům ale i mým kamarádům se často zdává o Indiánech, o Indiánských šamanech a tito šamani předávají určité zprávy, zsvěcení či iniciace prostřednictvím těch snů i našim lidem. A já jsem z toho vyvodil takovou teorii, že současný civilizovaný člověk je vlastně dezorientovaný, protože ztrácí kontakt se svými skutečnými kořeny. A tato dezorientace je samozřejmě ohrožující a ta dezorientace a s ní spojená desintegrace došli už tak daleko, že musí přijít z hloubi toho kolektivního nevědomí obraz spásy, tak jako přišel na konci antiky obraz spásy v podobě Krista, který přináší úplně novou víru. Tak si myslím že v dnešní době tento obraz, možná to bude znít přehnaně, nese Indián – ten přírodní člověk. Ono je to celkem logický, protože když vývoj nejde dopředu, když stavíte třeba věž, tak dojdete do nějaká výšky a najednou zjistíte že ta stavba není pevná a že se kymácí, tak co uděláte? Vráťte se k základu stavby a ten základ posílíte. A ten základ duchovní stavby naší kultury, naší civilizace je pochopitelně v přírodních lidech, to znamená v Indiánech. Takže je docela logický že se k nim obrácíme a je i docela logický že oni to nějak cítí, protože se řídí vizemi, to znamená že to kolektivní nevědomí, někdo by tomu mohl říct boží vůle, oni ji cítí a proto sem přijdou a dělají tady misi. A ta vaše otázka na tu já si odpovídám takhle: myslím si že co se týče intelektového porozumění je to prakticky nemožné protože jsou to naprosto odlišné kultury úplně jiného druhu zakořenění. Teď řeknu takový příklad, tady byl šaman z Peru a já jsem se zúčastnil takový debaty, kdy jsme si právě vyměňovali určitý druh zkušeností, a nemohl jsem se zbavit dojmu, že když mluvil někdo z našich lidí tak to jsou spíš kecy, takový intelektový spekulace. Zatímco Indián to celý v klidu vyslechl a pak řekl... Ale ještě je důležitý že když on mluvil, tak z něj vyzářovala doopravdy celistvá osobnost. A on teda řekl „když bohové šli spát, našlo se mnoho žen a mužů, kteří říkali že vědí co nám bohové chtějí sdělit a že oni jsou oprávněni tlumočit jejich vůli. To způsobilo veliký zmatek. Bohové se nyní probouzejí. Je dobře začít uklízet“. A to je konkrétní příklad toho, jak všichni řekli výborně, ale vlastně to nepochopili. Pokud tato informace zasáhne pouze šedou kůru mozkovou, k čemuž je Evropan náchylný, rozumět tomu jenom tím intelektem, pak to způsobí jenom zase zmatek. Samozřejmě že pokud se tomu člověk otevře srdcem, zachytí tu zprávu celou bytostí, pak to je výborný. Ale prozatím je bohužel jen velmi málo lidí, kteří by sdělení šamanů opravdu uměli vnímat tak holograficky, komplexně. Mám obavu, že často je to tak že si lidi říkají „to řekl dobře, tadyto“. A to je všechno. A ještě poslední co mě k tomu napadá, že tohle není vůbec podstatné, protože to jsou povrchové sféry naší existence a že šaman, který přijde, přijde s určitou auroou nebo vibrací, s určitou schopností otevřít nějakou energetickou bránu a to on udělá bez ohledu na to, jestli tomu někdo rozumí nebo ne. A to zasahuje ty hlubší roviny našich bytostí, i kdyby intelekt si plul někde ve svém oblaku, to srdce, ta hlubina bytosti je zasažená a je skrze tato setkání proměňovaná. Já si myslím že i když z toho semináře pak člověk odejde zblblejší mnohem víc, než byl předtím, tak že v každém případě, pokud je teda ten šaman v pořádku, ono sem taky jezdí podle mě spousta takových falešných proroků a komerčních blábolilů, dneska je holt taková doba, dneska kdo si dá dva jointy a zabubnuje si na bubínek tak už proměňuje vesmír, baví se s Marsem a Jupiterem a diktuje ostatním co mají dělat. To je právě velká zblbllost tohoto typu a myslím si, že to vůbec nevádí, protože jsou to povrchové věci. Pokud je to opravdový šaman a má určitý duchovní mandát tak ho předá a to je to co se ve skutečnosti děje. I když třeba neviditelně.

* Takže pokud se člověk setká s šamanem, i když mu vůbec nebude rozumět a nepochopí ho, tak stejně si odnese něco, co je pro jeho bytost pozitivní?

Ano, protože ta bytost tomu rozumí a ta to chápe.

* Jak si vysvětľujete to že kmeny po celé planetě staví na společném základě? Jsou zde viditelné společné prvky, například mýtus o vzniku světa...

No, z těchto poznatků vlastně vzešla vědecká Freudova teorie kolektivního nevědomí, kde on říká, že jsou určité praobrazy, které jsou vlastní všem lidem. A on definuje archetyp jako připravenost porozumět určité situaci určitým způsobem v tu správnou dobu, což je přesně to, na co vy narážíte. Já jsem to vlastně chtěl říct už když jsem mluvil o topografii, o světě nahoře a dole. Je velmi zvláštní, já jsem to vyzoboroval a myslím si že i ten Eliade se o tom zmiňuje v tom šamanismu, že existuje skutečně jakási topografie světa za hranicemi toho našeho, tedy onoho světa a skutečně se dá říct, že pokud máme ten svět nějak zmapovaný, tak že pravděpodobně prvními informátory v tomto smyslu byli šamani, kteří tam opravdu pronikali, měli to vidění, zažívali určitý situace, podávaly o nich svědectví a z té správy se pomalu stavěl obraz světa tam. Jestli mám dát nějaký příklad tak dobrý je řecký mýtus o Orfeovy a Euridice, kdy Orfeus jde do podsvětí pro Euridiku, ona je tam vlastně odvedená, kdo je tam už zpátky mezi živé nemůže a ten Orfeus je právě šaman takže on svým zpěvem a hudbou okouzlí podsvětní zemi a oni mu jí dají, že si jí může odvést. Ale nesmí se na ní cestou podívat. A on udělá chybu, nevydrží to, a ještě jsou ve světě mrtvých a on se na ní otočí. A to je konec. Takže toto je jeden konkrétní rys onoho světa, a když potom zjistíte, že se tenhle motiv skutečně opakuje v různých mýtech, obrazech, pohádkách, no tak jak říká Maria Luisa France –pokud objevíte nejméně dva tisíce shodných příběhů kde tento aspekt má tento význam, můžete říct, že to platí obecně. Zatímco to, o čem mluvíte vy, to je obrácený jev, kdy to, co zřejmě je tam na té druhé straně se zde objevuje pomocí mýtu, protože mýtus nemůže nikdo vymyslet, mýtus musíte jedinečně prožít. A tím že ho prožijete a nějakým způsobem že každý třeba, to taky vlastně patří k šamanství, když někdo má silnou vizi, promluví k němu ten druhý svět, řekněme tedy to kolektivní nevědomí, tak on má potřebu a nutkání to sdělit ostatním, znázornit to pro ně. Dokonce ještě ve staré antice, ve starém Římě, když měl někdo velký sen tak šel do senátu a oznámil ten sen. Takhle se stala právě nějaká svatokrádež v chrámu a jeden senátor měl třikrát za sebou sen ve kterém bylo ukázáno kdo je zloděj a on pak šel do senátu, sen oznámil, bylo provedeno šetření a skutečně, ten sen ukázal na zloděje, takže to máte další příklad toho, že stačí jenom prožít. Ale pak jde o to, ale to se týká speciálně šamanských sil, kdy teda šamanovi je sdělena nějaká vize a on aby to znázornil tomu kmeni tak velice často vytvoří nějaký nový rituál a nebo modifikuje staré rituály, případně modifikuje vyprávění mýtu. Protože velice často mohl vyprávět mýtus jen šaman za určitých okolností, třeba za okolností ohrožení kmene, tak se sešli, uspořádali radu, pozvali šamana a šaman vyprávěl nějaký mýtus o původu těch lidí, a on ho modifikoval, podle svých vlastních zážitků nebo zkušeností a tím postupně vzniká ta topografie světa kolektivního nevědomí. Třeba vyloženě charakteristické znaky které vám jsou snad jasné, tak můžete vidět, že jeden jde pro Euridiku, druhý pro duši... Vzpomeňte si na jakoukoliv pohádku, třeba bratři Grimmové, jdou skrze studnu pro princeznu, dostanou se do podsvětí... nebo sedmero krkavců... A na tomhle je strašně zajímavé to, co mi vlastně říkáte, že dneska už existuje dost hodně materiálů, který vám řeknou stvořitelské mýty jsou takového a takového typu. Pak to někdo rozebere dál a říká: pokud je mýtu takového a takového typu je kultura která jej má například kontemplativní. Shrnu to, děje se to tak proto, že kolektivní nevědomí reprezentuje objektivní svět, takže skrze různý objektivní zážitky, které můžou být zabarvené, individuálně, se vlastně vynořuje obraz toho světa jako takového. A já jsem přesvědčený, že samotné základy evropské kultury na tom stojí, když se podíváte třeba na Danteho a jeho Božskou komedii, tak to je naprostá topografie a je taky zvláštní, že ty první filozofové tak oni říkají a velmi často na to dbají, na popis toho světa ve kterém byli. Řeknou: tady je první sféra – sféra těchto duší, druhá sféra – sféra oněch duší. Detailně popíší celý onen svět, a těchto popisů je obrovské

množství. Musí to mít nějaký důvod, proč tito autoři věnují tolik času a pozornosti právě popisu toho světa, na který když se dnes člověk dívá moderníma očima tak je často velmi zmatený a ani to moc nechápe. Mýtus se totiž neobrací k va-
šemu rozum u ale právě k tomu iracionálnímu. Některé výklady se mi hodně líbí a ty říkájí, že veškeré mýty rozklíčujete, když si uvědomíte, co se dělo na obloze, v době kdy tyto mýty vznikaly. Pokud vím, tak aramejščina, údajně jazyk kterým mluvil Ježíš vůbec nerozlišuje mezi vnitřním prožitkem a pohybem hvězd. Pro ně je to totéž. Oni mluví o vnitřním prožitku, ale zároveň tím popisují pohyb hvězd a naopak. Myslím si, že zkušenosti lidstva v tomto ohledu jsou ne příliš zmapované. Dá se říct, že v dnešní době díky Jungovi k tomu můžeme něco objektivně říct.

* Mě teď napadla ještě taková otázka ohledně globalizace. Myslíte si, že když se v dnešní době šamani setkávají a předávají si informace, že to spíše narušuje, nebo posiluje jejich schopnosti?

Já vám asi řeknu konkrétní příklady. Ke mně někdy přicházejí schizofrenici, na psychologickou léčbu. Ta léčba má obvykle nějaký účinek a myslím si, a pár z nich mi to i řeklo, že pro ně je zásadní, že oni vnímají, že nejsem pozorovatel který je hodnotí a zkoumá, ale že jsem účastník. To znamená, že v momentě, kdy se on pohybuje v obludáriu, že někde v tom kolektivním nevědomí je ztracený a ty démoni si s ním pohrávají, tak já jsem schopen to doopravdy uvidět, jít tam za ním a už to, že já tam za ním jdu je pro něj uklidňující. Řekne mi pak třeba, že když ten lékař neví do čeho jde, nemá s tím vlastní zkušenost, tak ten schizofrenik si z něj pak dělá srandu. Oni si tam něco povídají pro sebe, nebo mu hrají nějaké kino, lékař: „aha, aha, aha“, dá jim nějaké léky, ale v momentě, kdy ten postižený vnímá a cítí, že já jsem na něj naladěný tak v tom momentě je ta terapie jako taková umožněná. A podle mě se to týká i výměny zkušeností těch šamanů. Jak říkám, jsou mezi nimi lidi, kteří pronikli hodně daleko, jsou tam také lidé kteří tak daleko nejsou, což nikomu nevadí. Spíš tam vadí moment, ve kterém by někdo předstíral něco, co nezažil. V tom momentě si vás ten šaman vyslechne, ale vidí a pozná, že nevíte vůbec nic. Je nemůže zmást, ze věc nahlížíte z jiného úhlu, je to pro ně naopak velmi obohacující, ale může to být tak, že v určité chvíli vás přestanou brát vážně. Šamana, který je hluboce ponořen v realitě to zmást absolutně nemůže. Ale jako setkání se šamanem, který je na tom podobně je inspirativní, a myslím si, že si díky tomu často vymění zkušenosti, které by si jinak nevyměnili. A vím že se často vědci, kteří se zabývají subatomární fyzikou, což jsou už dnes skoro mystikové, tak se raděj se šamany. A slyšel jsem takový příběh z jejich společného sympozia, kdy oni se tam radí, a jsou tam ti šamani, kteří to všechno sledují a najednou vystoupí šaman a řekne: „vy se nemůžete nikdy domluvit, když se tak na vás dívám, vy se nemůžete nikdy domluvit“ a ten vědec řekne: „Jakto? Proč si to myslíš?“ A šaman odpoví: „no protože vy kladete strašnej důraz na podstatný jména a ty podstatný jména reprezentují předměty a předměty jsou hmota, je to pomíjivá hmota. A vy na tom bazírujete a mluvíte o neexistenci. Tím se dostáváte mimo realitu, proto se nemůžete nikdy domluvit“. No a vědci byli dotčeni a tak se ptali: „no a vy dáváte důraz tedy na co?“ A šaman řekl: „no samozřejmě na slovesa, na slovesa protože sloveso reprezentuje pohyb a ten je věčný. Je to energie, která neustále proudí. Vy stále děláte nějaké závěry, ale vesmír žádné závěry nedělá, vesmír je proces“. Uvádí se jeden příklad, že Evropané Sitting Bullovi říkají sedící býk ale to je kravina, žádný siux by tohle jméno takto nechápal, protože toto jméno je odvozeno z konkrétní situace, kdy Indiáni loví dostanou se do lovecké vášně, trochu to přeženou stádo bizonů se cítí ohroženo. A v tuto chvíli se vedoucí býk posadí a vlastním tělem kryje mláďata a březí samice. Z toho vyplývá že toto jméno neznamená Sedící Býk ale to znamená – nastala chvíle, ve které se býk posadil. To to znamená. Cítíte ten rozdíl? Dokonce šamani používají dvojité zkroucený jazyk, což znamená, že on když použije slovo rohožka, tak myslí jaguára, když řekne jaguár, tak myslí půlnoc. A oni říkají že tento jazyk přesně vyjadřuje podstatu věcí. Protože ty věci nejsou jen např. sklenice, je to i všechno ostatní. Mám ještě jeden fantastický příklad, to mi vyprávěl kamarád, že byl u nějakých Indiánů a šaman, který je provázek po krajině tak vypráví příběhy. A ty příběhy se vážou ke krajině. Oni jdou v údolí a šaman říká „toto je údolí ve kterém ze země vystoupili naši předkové“. Jednoho dne se stalo, že jeli autem. No a šaman jako obvykle vyprávěl. Jenže jeli rychle,

a on vyprávěl rychle. A někdo si toho všimnul, myslím že řidič a říká: „hele, čteče jak von to rychle mluví tak já zrychlím“ no a zrychlil. Šaman mluvil ještě rychleji. A když potom jeli už hodně rychle, tak šaman neřikal slova ale bzučel a pak zmizel v ultrazvuku. A jedinej klidnej člověk v autě byl šaman. A jak auto zpomalovalo, tak šaman najednou zase bzučel, a pak už říkal i slova a když auto zastavilo, tak on řekl: „A tady je ten strom ze kterého vystoupila ta žena co nám přinesla největší dar pro náš kmen“. A byl úplně v klidu. Jeho to vůbec neznepokojilo. Když to shrnu, ten šaman má velmi silný cit pro to, které sdělení je autentické a z toho si něco odnese, a pro to, které autentické není, a toho si nevšímá.

* A mám ještě jednu otázku na závěr, myslíte si, že šamanismus by se mohl stát jakýmsi novým základem, o který se dnešní lidé budou opírat?

No já v to upřímně doufám, já si dokonce myslím, že to je jedna ze skutečných šancí, které to lidstvo dnešní době má. V jedné studii od Kalemana, švédského biologa, který se ale zabývá mayským kalendářem a vyvozuje z toho svoje poznatky a on právě vysvětluje, že existuje něco jako božský časový plán, do kterého zrovna Mayové měli hluboký vhled, kdy se právě vysvětluje že to, že lidé upadli do materialismu by mohlo být dáno tím, že bohové opravdu šli spát. A lidi na to samozřejmě zareagovali dvojnásobem. Jedni to brali jako zradu – tatínek se na nás vykašlal, no tak my kašleme na něj a uděláme si tu ty všechny -ismy, druzí to brali tak, že řekli: aha, tak tatínek nás už nedrží za ruku, asi se máme naučit chodit sami. Podle tohoto časového plánu, a najdete na to odkazy i v Janově evangeliu, najdete to v indické mytologii, v astrologii všude a shoduje se to i s šamanismem: „bohové se probouzejí, začněme uklízet“ což znamená že se takovej háv, kterým bylo zataženo srdce lidí se zmírňuje, je jemnější, je prostupnější a lidé najednou lépe vidí souvislosti lépe si umí uvědomit svojí duchovní podstatu a vracejí se tam, kdy byli vždycky. Do duchovní sféry, kde je jejich domov.

* Tak Vám děkuji za rozhovor...

20 Rozhovor s Ivanou Bečvářovou

Rozhovor s waldorfskou učitelkou a lektorkou antroposofické školy pro dospělé Ivanou Bečvářovou probíhal bohužel jenom přes Internet, protože jsme nenašly společný čas.

* Jak byste stručně charakterizovala pojem šamanismus?

Cesta k samotným duchovním kořenům lidstva.

* Jaký je základní rozdíl mezi šamanismem a ostatními vírami?

V nativnosti a přirozené spiritualitě, „šamanské“ rovná se přirozeně lidské.

* Proč můžeme do pojmu šamanismus shrnout drobné víry kmenů po celém světě? Co tyto kmeny spojuje?

Předpoklad, že viditelný svět je prostoupen neviditelnými silami nebo duchy, kteří ovlivňují život a komunikace s nimi. Správný životní úsudek se schopností moudře rozlišovat a volit

* Lidé, kteří přemýšlejí racionálně, si často nevědí rady s pojmy jako: duchové, démoni, předkové. Jak si takové výrazy vykládáte Vy? Považujete je za existující nebo metaforické?

Pavlna Brzáková, etnoložka, je znalkyní sibiřského šamanismu. Říká, že šamani vidí narozdíl od ostatních lidí jiné duchovní sféry, mohou hovořit s duchy – vidí strážné duchy stromů, pramenů, hor, mohou je přivolat, získat jejich pomoc,

náklonnost, mohou vytvořit ochranného ducha, odvádějí duchy zemřelých na onen svět. atd. Sama duchy nevyvolává, neuctívá, tuto cestu nepraktikuje, ale je otevřena této realitě jako tvůrčí člověk, který je v kontaktu se svým nitrem. Vnímám to podobně.

* Lidé často mluví o tom, že šamani, kteří k nám jezdí, jsou podvodníci, protože šamanismus funguje jen na „původní půdě“. Myslíte si, že šamani a šamanky, kteří dnes praktikují mimo domov, například v západní kultuře, jsou spíš podvodníci?

Vzhledem k paradigmatu doby se objevují noví šamani, kteří cítí povinnost/potřebu od přírody odcizenou civilizaci vrátit zpět ke kořenům. Přenášejí šamanismus z lesů a stepí do velkoměst. Pokud je jejich touha vedena dobrosrdečností a láskou, je to v pořádku. Tyto dvě síly podle mého fungují všude, na celém světě. Pokud je motivem touha po moci, což se i u šamanských praktik stává, je to podvod – prvotně na nositelích samotných.

* Jaký význam má podle vás šamanismus pro dnešní dobu?

Může naučit lidstvo vnímat více přítomnost v mnoha jejích vrstvách a hlubinách, naučit sežít tady a teď, prohlubovat vnímání okolního světa a zároveň vnitřních pochodů, především zjistit „kdo jsem“... Zcela jasným poselstvím je znovuoobnovení vztahu k přírodě, našeho sepětí s ní, se zemí, s krajinou.

* Jak jste se k šamanismu dostala? Co vás na něm inspirovalo?

Na statku v Nesměni, Skřídlech jsem se pohybovala vedle lidí, kteří šamanismus praktikovali a praktikují, například Míry Kašpara, Borise Davida a dalších. Bylo mi dvacet let a otevřely se mi brány vyšších světů. Pochopila jsem například, jakou obrovskou sílu má pouhý lidský dech, rytmus, pohyb v něm, tanec, kontakt s bubnem a bubnování samotné, setrvání v tichu... Byla jsem rozradostněná, že člověk může najít způsob, jak na sebe přirozeně navázat, vyjít ze sebe a přitom zůstat v sobě a zase se vrátit do sebe zpět, ale jiný, proměněný, rozprostřít se ve veškerenstvu a přitom nemuset cestovat hodiny a hodiny mimo místo, na kterém právě je. Vše je v nás, v nitru. Dotyk podstaty bytí, velká radost. Svoboda, volno, prostor, zároveň respekt a zážitek pokory.

* Povězte mi něco o vašich zkušenostech s šamanismem.

Zkušenosti se šamanismem bych nahradila spíše ochutnávkou něčeho, co se šamanismu dotýká – několikerého holotropního dýchání, potních chýší, celonočních bubování, Indiánských rituálů atd. Pro mě tehdy důležité období, naprosto přirozené, spontánní, vnitřně plné.

21 Setkání se Zdeňkem Bričkovským

V pátek 7. května vyrážím za režisérem, kameramanem a člověkem, který jde za sny. Cesta trvá čtyři a půl hodiny ale na konci šťastně vystupuji v Odranci, malé vesničce na Moravě. Na zastávce mě vyzvedává vousatý a velmi příjemný muž. Jdeme společně k němu do domu, který je velmi útulný. Má ženu a dvě děti. Nejprve si povídáme o Waldorfské škole, vyptává se mě na všechno možné od fyziky až po eurytmii. Poté vyrážíme na procházku, na jejímž konci čeká posvátné jezero. Cesta vede přes mokou louku, slunce nad kopci září už jen matně a tajuplnou náladu podtrhuje všudypřítomná mlha. Jezero je opravdu tajemné, jeho voda je černá tak, že skrze ni není vidět nic. Okolo rostou borovice a břízky. Vypráví mi pověst o ohnivém ptákově, který zde kdysi shodil vejce a to když dopadlo, udělalo kráter ve kterém je nyní jezero. Po krátké meditaci se vracíme. Slunce v mlze vytváří dramaticky červené obrazce. Doma se po skončení velmi dobré večere odebíráme do pracovny. Mým původním plánem bylo vytvořit rozhovor, ale zabíráme se do osobnějších témat a bohužel mi je hloupé debatu nahrávat. Poté si promítáme dokument o šamanské hudbě a odebíráme se spát. Ráno po snídani odjíždím, plná příjemného pocitu, že i přesto, že do práce nemohu zapracovat náš rozhovor jsem obohacena o nové zážitky k tématu.

Část praktická

22 Initipi

Jako praktickou část jsem si zvolila stavbu severoamerické potní chýše a uspořádání potního obřadu.

22.1 Stavba

Nejprve jsme vybrali vhodné místo – terasovitý svah na naší zahradě. Přesné místo initipi se vybírá intuitivně. Šaman se obvykle chvíli prochází tiše po okolí a soustředí se na uzly, kde se křížují hlavní čtyři síly vesmíru. Takový uzel se poznává podle modré „energie“ z něho vystupující. Já myslím, že nejlepší je se na dané místo posadit a chvíli se soustředit. Sami poznáte, zda je vhodné či nikoliv.

Obr. 16. Místo u plotu se při meditaci neosvědčilo. Sestra Klára v meditační poloze.

Vybraná terasa však byla příliš úzká na to, aby se na ni vešla celá sauna a ještě, aby se kolem dalo chodit. Proto jsme museli terén trochu upravit; rozšířit a zpevnit. Do země jsme zapíchlí čtyři dřevěné kůly. Mezi nimi jsme propletli javorové

Obr. 17. Proces třídění javorových prutů

pruty. Vznikla tím zábrana, za kterou jsme vyskládali kameny a vysypali prostor hlínou.

Obr. 19. Rozšířená terasa

Obr. 18. Zarovňávání terénu

Obr. 20. Vyhlubování otvorů kolíkem

Jakmile máme hotovo, přistupujeme k samotné stavbě. Skutečný šaman by se však předtím ještě pomodlil k duchovním bytostem Přírody. Posadil by se na střed uzlu směrem k severu. Promluvil by ke každé ze čtyř sil vesmíru a požádal je, aby pro obřad zapůjčila svoji energii. Začal by na severu se Vzduchem, pak by se obrátil k východu (Oheň), jihu (Země) a nakonec k západu (Voda). Nezapomněl by samozřejmě obětovat listy tabáku, což byste měli udělat také. Obvykle se tak děje buď kouřením posvátného amuletu, nebo rozdrolením listů a posypáním země.

Pomocí pevného kolíku se vyhlubujeme v zemi na kružnici dvanáct otvorů asi čtyři-

Obr. 21. Zasazené pruty

cet centimetrů hlubokých. Do nich zasazujeme tlustší konce prutů a dobře utěsníme.

Byla zima a proto naše skřehlé prsty vykazovaly nízkou produktivitu. Povedlo se nám také zničit palici a potom ještě tu náhradní. Tak jsme si tajně půjčili sekeru. Tu už jsme nezničili.

Pak k sobě pomalu ohýbáme horní konce tak, aby initipi měla výšku prsou stojící-

Obr. 23. „Kupule dokončena!“

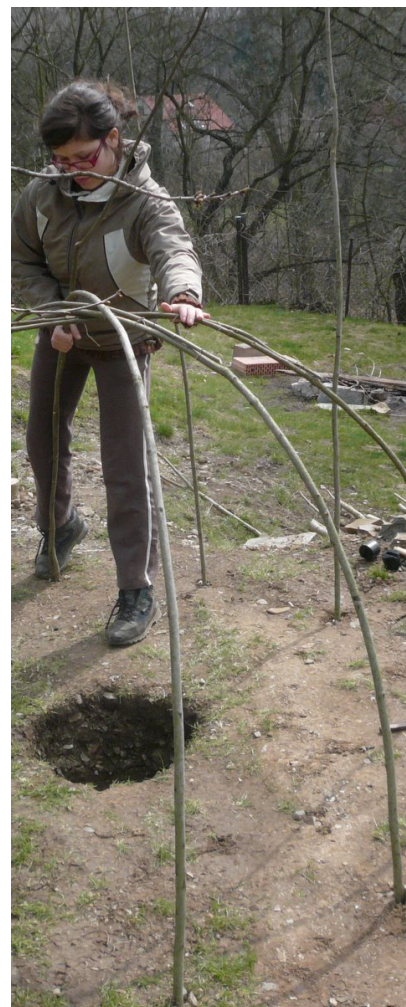

Obr. 24. Přírodní provázek

měly být pevné a tvrdé, posbírané z pěkných čistých míst v přírodě. Pískovec puká a trhá se a je lépe se mu vyhnout. Stejně tak kameny sbírané v potoce. Nejlepší jsou horniny vyvěřelé a proto se vydáváme ke skalám Kozí Hřbety, kde jsou buližníky.

ho muže. Ohnuté pruty svážeme provázkem z přírodních vláken. Kolem boků pak zaplétáme tři vrbové obruče, aby byl trup pevnější. Nakonec se ohneme jeden krátký kmínek do tvaru podkovky a na východní straně vytvoříme vchod.

Nyní se dostáváme ke kamenům. Všechny by

Obr. 22. Spojování prutů do kupole.

Obr. 25. Přivazování příčných obručí

Obr. 26. Pevné a tvrdé kameny

Obr. 27.

22.2 Obřad

Chystáme posvátný oheň, ze čtyř špalků dřeva vytvoříme čtvercový oltář, na který se umístí kameny. Kolem se pak do kruhu skládá dřevo, počínaje suchým měkkým, které přechází do vnějších vrstev suchého tvrdého a syrového tvrdého dřeva.

Obr. 28. Posvátný oheň

Ve stavbě ohně se nechává otvor východním směrem, kudy má vstupovat světlo a pozitivní síla.

Kostru sauny přikrýváme nejprve plachtou, izolujeme vlněnými dekami a navrch dáváme jemný igelit aby deky nezmokly, schyluje se totiž k dešti.

Obr. 29. Přikrývání kostry sauny plachtou

Obr. 30. Dekami zaizolovaná sauna

Zapalujeme oheň který hoří obvykle asi dvě až čtyři hodiny. Jakmile máte kameny připraveny, můžeme přistoupit k samotnému obřadu.

Hosté se schází, nejprve podávám výklad: Sám obřad je trochu podobný sauně, či spíše parní lázni. Největší rozdíl je však v účelu – sauna či parní lázeň má sloužit především k očistě těla a účinky na duši má jen zprostředkovaně (např. působí proti stresu), zatímco initi slouží hlavně k očistění mysli či duše (což Indiáni chápali jako zbavení se zlých duchů a přivolání bytostí dobrých).

Všechny tyto tři procesy samozřejmě působí pozitivně na psychiku a vyrovnanost, posvátný obřad initi však bývá používán kromě relaxace i k léčení, duchovnímu ozdravování a vnitřnímu rozvoji.

Indiáni věřili, že jako hlavní zdroj léčebné síly v initipi slouží čtyři síly „Stvoření“ přicházející ze čtyř světových stran a symbolizující emocionální, duchovní, fyzickou a duševní dynamiku zážitku při initi. Čtyři energie, čtyři síly, čtyři živly, jsou podle Indiánů věčné a nekonečné a slouží k tomu, aby formovaly a ovlivňovaly vše ostatní. Do posvátné initipi chodíme nazí. Svlčení všech šatů, symbolů, odznaků a znaků vzdělání, postavení, bohatství a jiných masek nebo pokrývek dáváme přednost, protože ty živí lidské ego. Jdeme nazí, jako novorozenci do dělohy Matky Přírody, čistí, nevinní a poddajní. Pokoušíme se svléct všechny lidské kvality, touhy a rysy, abychom se více podobali duchovním bytostem, shazujeme vlastní

Obr. 31. Obřad

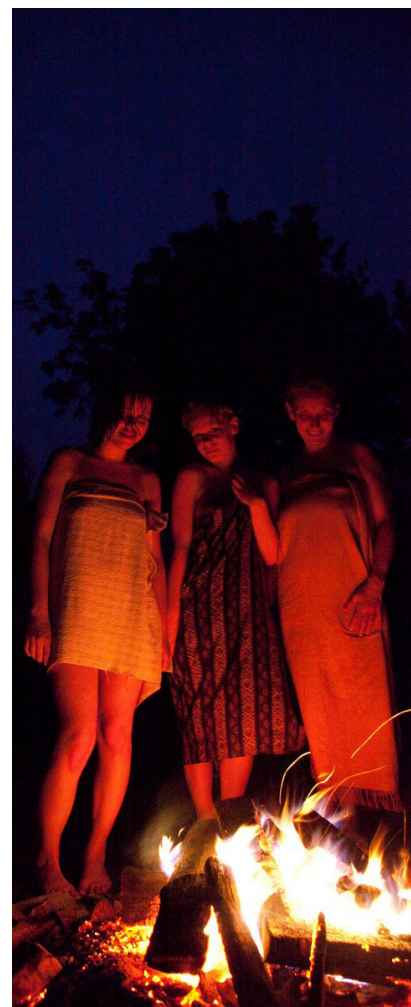

Obr. 32. Účastnice

představu o sobě a fyzické vlastnosti, abychom objevili svou duši a svůj duchovní aspekt. A ve většině případů se vracíme znovuzrození a osvěžení.

Každý, kdo chce, může odejít bez jakéhokoliv zesměšnění. Nikdy by se v sauně neměly projevovat hry síly, při nichž se lidé pokoušejí dokazovat, kdo je nejsilnější, nejtvrdší, kdo nejvíc vydrží. Každý člověk má jinou mez únosnosti, závislou často na momentálním stavu, a proto každý, pro koho je lázeň příliš horká nebo silná, může s půvabem a úctou odejít. Po opuštění inity skáčíme do vody. Pak se osušíme, usadíme kolem ohně a přemýšlíme o svých zážitcích. Necháváme léčebné síly, aby v nás pomalu vykonávaly svou práci. Pokud je třeba, mluvíme o jevech, které jsme v inity viděli nebo zažili. Všechny nemoci, problémy, stresy a negativní energie byly zanechány v sauně, kde budou pohlceny jejím kruhem a rozptýleny. Proto se následující den plachta odstraňuje, aby se chýše před dalším použitím pročistila Sluncem.

Poté všichni vstupujeme do sauny. Po skončení obřadu jsou zpětné reflexe velmi dobré, obřad se vydařil.

Obr. 33. Účastnice

23 Buben

Vyrobila jsem buben, protože je nejdůležitějším šamanovým nástrojem. Práce mi trvala jen krátkou chvílí, nebylo nijak složité jej vytvořit, ovšem ohromný čas mi zabralo sehnat všechny potřebný materiál, i když jsem potřebovala jen dřevo a kůži. Kůže nebyla nikde k sehnání. jednou večer jsem seděla u přítele doma, a vztekala jsem se, že ji nikde nemůžu sehnat. Ze vzteku jsem natukala do googlu kuze na buben a našla tak úplně náhodou internetový obchod, na kterém jsem ji koupila. Dlouho jsem se rozmýšlela, zda si dřevo sama vyrobím, uříznu, osekám, ohnu, ale nikde jsem nenašla spolehlivě vypadající návod, jak z prkna udělat kruh a s radou – napařuj nad párou – jsem se nemohla spokojit. Proto jsem dala přednost chytrému řešení – sítu na mouku. V antikvariátu jsme jej koupili a po ohledání rozložili na díly, které se dali

Obr. 34. Broušení obruče ze síta

dobře použít. Menší část síta bylo nejprve potřeba vhodně upravit. Bruskou jsem jej zbavila zašlého vzhledu a špíny, která nešla otřít vlhkým hadrem. Zakulatila jsem také hrany, aby se kůže, která přes ně bude později ohnutá, neporušila. Poté

Obr. 35. Voskování

jsem síto důkladně zbavila prachu. Dále bylo potřeba křehké staré dřevo zpevnit a zároveň ošetřit proti vlhkosti. K tomu jsem zvolila včelí vosk, protože je přírodní a zároveň dobře chrání proti vodě. Na sporáku jsem jej rozežhřála a hadrem

Obr. 36. Děrování

Obr. 37. Kůže před natažením

Obr. 38. Kůže se připevňuje koženým páskem

ještě v tekutém stavu vtírala do dřeva. Krásně se chytal a vytvořil jemný ochranný film. Kůži z africké kozy jsem den předtím naložila do vany, aby změkla. Když jsem ji pak vyndavala, byla ošklivě slizká a modrá. Odlamovákem jsem z okrajů ořízla řemínek na svázání středu a průbojníkem jsem udělala po okrajích díry. Poté jsem vzala dřevěnou kostru a položila ji do středu kůže. Vypletla jsem utahování a i přes problémy se slizkostí zavázala. Buben je na světě. Už stačí jen pomalovat a vdechnout duši.

Obr. 39. Buben

Obr. 40. Buben

Závěr

Práce mi přinesla velmi mnoho. Naučila jsem se díky ní spousty nových věcí, v některých případech jsem byla nucena přemoci sebe sama, ovšem téma bylo tak vyčerpávající, že jsem měla o zábavu postaráno skoro celý půlrok. Největšími zážitky pro mě bylo setkávání s lidmi, kteří nějak s mojí prací souviseli. Získala jsem díky nim mnoho podnětů, které jsem v práci mohla využít. Psaní mi zabralo poměrně hodně času, neboť dát dohromady souvislý a srozumitelný text z rozporuplných a zmatečných podkladů je hodně těžké. Při grafickém zpracování práce jsem naštěstí měla pomocníka, což zachránilo moji představu o konečném výsledku práce, neboť program Word mě svou nefunkčností doháněl k šílenství. Kromě rozšíření obzorů mi tato práce přinesla jeden velmi důležitý poznatek a to ten, že ten, kdo si dá dva jointy a bubnuje ještě není šamanem. Na této cestě totiž nečeká jen setkávání s krásným, spousty barevných bytostí a jiné sféry, ale především je to tvrdá a často nepříjemná dřina ve prospěch společenství.

Zdroje

24 Použitá literatura

- 1 BRZÁKOVÁ, P. (2008): Dva světy – Učení sibiřského šamana. Eminent, Praha, 236 s.
- 2 BRZÁKOVÁ, P. (2004): Až odejdu za horu – Ze života sibiřských kočovníků. Eminent, Praha, 288 s.
- 3 BRZÁKOVÁ, P. (2004): Dědeček Oge – Učení sibiřského šamana. Eminent, Praha, 256 s.
- 4 BUZZI, G. (2004): Léčivá tajemství amerických indiánů – Učení svatého muže. Pragma, Praha, 184 s.
- 5 ERDOES, R. (2004): Chromý Jelen – Vyprávění siouxkého medicinmana. Paseka, Litomyšl, Praha, 272 s.
- 6 ELIADE, M., CULIANU, I. (1993): Slovník Náboženství. Český spisovatel, a.s., Praha, 320 s.
- 7 ELIADE, M. (1997): Šamanismus a nejstarší techniky extáze. Argo, Praha, 440 s.
- 8 HULTKRANTZ, Å. (1999): Domorodá náboženství Severní Ameriky – Síla vizí a plodnosti. Prostor, Praha, 200 s.
- 9 KALWEIT, H. (2003): Germánská kniha mrtvých. Eminent, Praha, 368 s.
- 10 LÜPKE, von, G. (2009): Poselství šamanů – Rozhovory s léčiteli a medicinmany 21. století. Práh, Praha, 384 s.
- 11 NICHOLSON, S. (1994): Šamanismus I – Rozšířená vize reality. Cad Press, Bratislava, 160 s.
- 12 NICHOLSON, S. (1994): Šamanismus II – Rozšířená vize reality. Cad Press, Bratislava, 146 s.
- 13 VAŠÍČEK, A. (1996): V zajetí mágů. Optys, Opava, 176 s.
- 14 Shaman.cz. <http://www.shaman.cz/> (15. 5. 2010).

25 Původ obrázků

- Obrázek na titulní stránce: Šaman z Tuvy. UNC–CH Curriculum in Women's Studies, <http://www.uns.edu/depts/wmst/photoinfo.html> (30. 3. 2010).
- Obr. 1. Ekvádorský šaman. Bella Treks. <http://www.bellatreks.com/site/destinations/ecuador.html> (30. 3. 2010).
  - Obr. 2. Šaman z Tanzánie. Survival. <http://www.survivalinternational.org/> (30. 3. 2010).
  - Obr. 3. Inuitský šaman. Canada.com, http://communities.canada.com/shareit/media/g/black_and_white/tags/salmon/default.aspx (30. 3. 2010).
  - Obr. 4. Altajský šaman. Türklerin Eski Din İnançları, <http://www.baktabulum.com/ulkeler-tarihi/35433-turklerin-eski-din-inanclari.html> (3. 5. 2010).
  - Obr. 5. Mansové. Navýchod. <http://www.navychod.cz/?req=article&id=196> (30. 3. 2010).
  - Obr. 6. Australan hrající na didgeridoo. The American Mind. http://www.theamericanmind.com/mt-test/archives/2006_03.html (16. 5. 2010).

- Obr. 7. Tezcatlipoca – mexický bůh noční oblohy. Mexiko v dávné minulosti, <http://aztli.wordpress.com/2009/03/> (3. 5. 2010).
- Obr. 8. Rewe v Carahue. Travel Photos of Galen R. Frysinger, http://www.galenfrysinger.com/mapuche_chile.htm (3. 5. 2010).
- Obr. 9. Stará machi. Travel Photos of Galen R. Frysinger, tamtéž (3. 5. 2010).
- Obr. 10. Sibiřský šamanský oděv (kaftan). Bernard Perroud. <http://lingni-net.blogspot.com/2007/05/shamans-caftan-khalkha.html> (30. 3. 2010).
- Obr. 11. Altajský šamanský oděv. Central Asia Images, <http://www9.georgetown.edu/faculty/millwarj/website-images/centralasiainages.htm> (30. 3. 2010).
- Obr. 12. Malba na bubnu ze Severní Ameriky. Wikimedia Commons. http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Shamans_Drum.jpg (30. 3. 2010).
- Obr. 13. Bubnující šaman. All Posters. http://www.allposters.com/-sp/Shamans-Drum-to-Ask-Spirits-to-Leave-Sick-Bodies-Kamchatka-Russia-Posters_i1692165_.htm (30. 3. 2010).
- Obr. 14. Šaman z Namíbie – Kavango. NY Sports Day Forum. <http://www.nysportsday.com/themof2/external.php?type=RSS2> (30. 3. 2010).
- Obr. 15. Orlí žena. Visionary Revue. <http://visionaryrevue.com/webtext4/mirante.html> (16. 5. 2010).
- Obr. 16.–40. Foto Jonáš Veselka, Pavel Čížek, Kateřina Hvolková nebo Dagmar Čížková.
- Obrázek v kapitole Závěr: Tancující šaman. Elforro – La Hamaca que se mueve sola en Fírmát en el foro de Religión y Esoterismo. <http://www.elforro.com/religion-y-esoterismo/65876-hamaca-que-se-mueve-sola-firmat-11.html> (30. 3. 2010).